

# Ομιλία Max Haiven: “Τα Κοινά της Εκδίκησης” -14/11/15



“Τα Κοινά της Εκδίκησης : Ξαναχτίζοντας και Παίρνοντας Πίσω τον Κοινό μας Πλούτο”

**Ομιλητής:** Max Haiven (Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Nova Scotia, Καναδάς)

**Χρόνος:** Σάββατο, 14/11, ώρα 19:00

**Τόπος:** Ελεύθερος Κοινωνικός Χώρος Νοσότρος (Θεμιστοκλέους 66, Εξάρχεια)

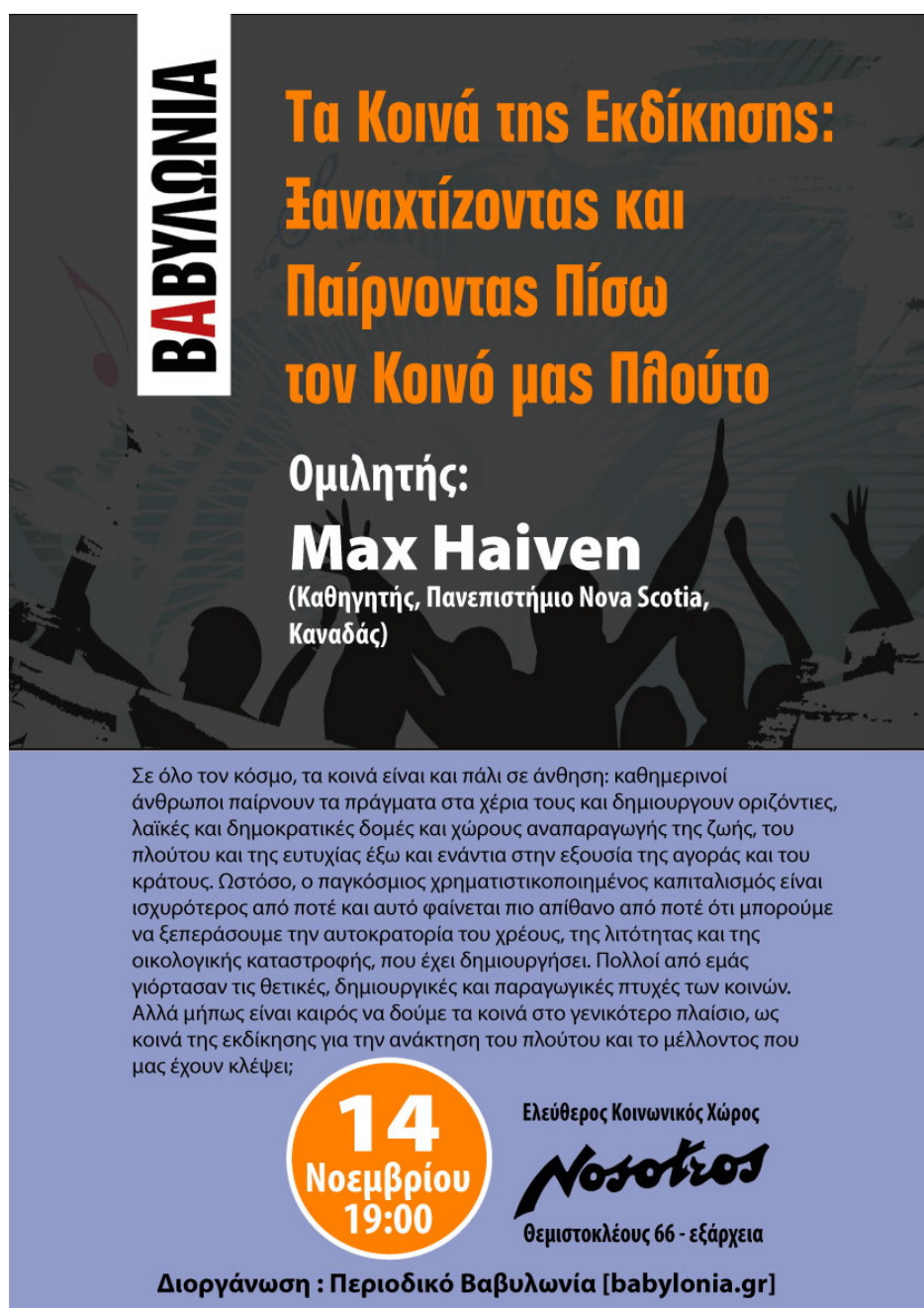
**Διοργάνωση:** Περιοδικό Βαβυλωνία

Σε όλο τον κόσμο, τα κοινά είναι και πάλι σε άνθηση: καθημερινοί άνθρωποι παίρνουν τα πράγματα στα χέρια τους και δημιουργούν οριζόντιες, λαϊκές και δημοκρατικές δομές και χώρους αναπαραγωγής της ζωής, του πλούτου και της ευτυχίας έξω και ενάντια στην εξουσία της αγοράς και του κράτους. Ωστόσο, ο παγκόσμιος χρηματιστικοποιημένος καπιταλισμός είναι ισχυρότερος από ποτέ και αυτό φαίνεται πιο απίθανο από

ποτέ ότι μπορούμε να ξεπεράσουμε την αυτοκρατορία του χρέους, της λιτότητας και της οικολογικής καταστροφής, που έχει δημιουργήσει.

Πολλοί από εμάς γιόρτασαν τις θετικές, δημιουργικές και παραγωγικές πτυχές των κοινών. Αλλά μήπως είναι καιρός να δούμε τα κοινά στο γενικότερο πλαίσιο, ως κοινά της εκδίκησης για την ανάκτηση του πλούτου και το μέλλοντος που μας κλέψει;

maxhaiven.com



**BABYLONIA**

## Τα Κοινά της Εκδίκησης: Ξαναχτίζοντας και Παίρνοντας Πίσω τον Κοινό μας Πλούτο

Ομιλητής:  
**Max Haiven**  
(Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Nova Scotia,  
Καναδάς)

Σε όλο τον κόσμο, τα κοινά είναι και πάλι σε άνθηση: καθημερινοί άνθρωποι παίρνουν τα πράγματα στα χέρια τους και δημιουργούν οριζόντιες, λαϊκές και δημοκρατικές δομές και χώρους αναπαραγωγής της ζωής, του πλούτου και της ευτυχίας έξω και ενάντια στην εξουσία της αγοράς και του κράτους. Ωστόσο, ο παγκόσμιος χρηματιστικοποιημένος καπιταλισμός είναι ισχυρότερος από ποτέ και αυτό φαίνεται πιο απίθανο από ποτέ ότι μπορούμε να ξεπεράσουμε την αυτοκρατορία του χρέους, της λιτότητας και της οικολογικής καταστροφής, που έχει δημιουργήσει. Πολλοί από εμάς γιόρτασαν τις θετικές, δημιουργικές και παραγωγικές πτυχές των κοινών. Αλλά μήπως είναι καιρός να δούμε τα κοινά στο γενικότερο πλαίσιο, ως κοινά της εκδίκησης για την ανάκτηση του πλούτου και το μέλλοντος που μας έχουν κλέψει;

**14**  
Νοεμβρίου  
19:00

Ελεύθερος Κοινωνικός Χώρος  
**Nosotras**  
Θεμιστοκλέους 66 - εξάρχεια

Διοργάνωση : Περιοδικό Βαβυλωνία [babylonia.gr]

---

# Reclaiming the urban space

Yavor Tarinski

*Change life! Change Society! These ideas lose completely their meaning without producing an appropriate space.*

Henri Lefebvre <sup>[1]</sup>

The importance of the city nowadays is increasing since, for first time in history, the bigger part of the human population lives in urban spaces and the city's economic role is at its peak. As Antonio Negri suggests: *"the city is itself a source of production: the organized, inhabited, and traversed territory has become a productive element just as worked land once was. Increasingly, the inhabitant of a metropolis is the true center of the world..."* <sup>[2]</sup>. That's why it has been referred to over and over again in debates over political, economic, social and other strategies for the future.

Modern urban landscape is often being depicted as "dark" place <sup>[3]</sup>: as a place of alienation, of gray and repetitive architecture, with high suicide rates, expanding psychological disorders and widespread metropolitan violence. It is being presented as prison and its inhabitants as prisoners, deprived by the state and capital from the right to intervene in its creation and development. This is actually true for most contemporary cities. Reshaping of urban landscape is taking place, which sometimes leads to the violent displacement of people from areas, whose value has risen, to others with lower one (such as the infamous *slums*) <sup>[4]</sup>. And this "game" with real human lives is being played in favor of capital and power accumulation – in the "cleared" lands are being erected shopping malls, office spaces etc. in the name of economic

growth. Henri Lefebvre calls this type of city an oligarchy, managed for its inhabitants by an elite few state experts and corporate managers, thus ceasing to be a public space <sup>[5]</sup>.

The common people, who become victims in these “schemes”, on their part, are powerless to resist these processes, at least through the officially recognized legal procedures – neither through the judicial system, nor through the so-called political representatives, all of whom in position of authority and thus intertwined with capital. So amongst the grassroots are appearing different forms of resisting, reclaiming and recreating the urban public space. A colourful palette ranging from urban rioting to self-organized market spaces for product exchange without intermediates and neighborhood deliberative institutions (assemblies, committees etc.).

## **The loss of “meaning”**

Big obstacle for people taking back their cities is the contemporary societal imaginary, viewing, as Richard Sennett suggests, the public space as ‘meaningless’ <sup>[6]</sup>. Sennett points at the nineteenth-century, a period of rapid urbanization and economic growth, during which the outcome of the crisis of public culture was that people lost a sense of themselves as an active force, as a “public” (Sennett, 1992:261). Sennett suggests that during this period an important role in the process of depriving the public space from meaning was the adoption of more uniform dress and behavior codes, more passive demeanor and less sociability, all of which can be seen as byproducts of the emerging consumerist culture and logic of representativity of that period. As Peter G. Goheen says: *“The street became the place for illusion rather than exposure to the truth”* <sup>[7]</sup>. In a sense, the public man was supplanted by the spectator who did not so much participate in the public life of the city as he observed it.

In order to overcome this point of view we are in need of new significations, which to give back meaning to the public space. And such can emerge only through practices of collectivities of citizens (i.e. the public), that would have positive and practical effect in the everyday life of society. Such processes already are taking place in the countryside and the village. Because of the crisis many are leaving the city life behind, returning to the villages, that once their parents and grandparents fled <sup>[8]</sup>. In the countryside the city youth rediscovers communal ways of life, sharing of common resources, traditional and ecological agricultural practices etc. But for the majority of those, who undertake such steps, the village is an escape route from the uncertainty of the city, a form of escapism rather than part of political project for social change.

As for those who remain in the cities, living under conditions of growing precarity, unemployment and stress, the future does not seem so bright, with harsh austerity measures still on the horizon. This discontent is producing uprisings and mass mobilizations in urban areas, ranging from the Istanbul's Gezi Park, Ferguson's uprisings against police brutality, the anti-World Cup riots in the Brazilian cities and the Occupy and Indignados movements in the squares of every major city around the World. In all of these cases, in one way or another, the question with urban planning is being posed: can the city square obtain the role of main cell of public deliberation, i.e. simultaneously *agora* (meeting and exchange point) and basic decision-making body; should a global festival of consumerism, such as the World Cup, have the right to reshape urban landscape, regardless of the 'human' cost; and who should decide if an urban green space (such as Gezi Park) is to be covered with concrete and transformed completely.

## **For cities of interaction**

We can detect a direct link between these attempts of citizens

at intervening in the urban landscape and the broader project of direct democracy (i.e. broad public self-management beyond state and capital). Actually in many of these uprisings and movements, the demands for participating in city planning and for participating in political decision-making in general were highly intertwined, because of the broad mistrust of authority, so typical for our times, and the rising interest in authentic democratic practices. According to Henri Lefebvre:

*Revolution was long defined [...] in terms of a political change at the level of the state [and] the collective or state ownership of the means of production [...]. Today such limited definitions will no longer suffice. The transformation of society presupposes a collective ownership and management of space founded on the permanent participation of 'the interested parties' [the inhabitants or users of space] <sup>[9]</sup>.*

The demand for broad public intervention in the creation and recreation of the urban landscape can easily be positioned at the heart of the project of direct democracy, since as David Harvey describes it: *"The right to the city is [...] a collective rather than an individual right, since reinventing the city inevitably depends upon the exercise of a collective power over the processes of urbanization."* <sup>[10]</sup>

Already social movements are engaging in endeavors aiming at intervening in the reshaping of urban landscape. In the center of the city of Athens (Greece), on Notara Street <sup>[11]</sup>, different individuals decided not just to propose, but to practically initiate alternative solution to the refugee crisis. For years now arriving migrants were forced to seek shelter in open spaces such as parks and squares, exposed to police and fascist violence, rain, cold, etc. <sup>[12]</sup> What this group of activists decided to do was to reclaim their right to the city. They occupied an abandoned office building, previously

used by state bureaucracy, and turn it into housing space for migrants. And they did that through democratic procedures: the building is being managed through general assembly, open for both Greek activists, maintaining the space, and migrants, living in it, and through various working groups, subordinated to it. And this very project is being designed as exemplary for the possibility of reshaping urban landscape according to human needs and desires.

Something similar is taking place in the city of Manchester, where an empty office building was occupied by activists for housing rights and redesigned for being able to accommodate homeless people<sup>[13]</sup>. This is their answer to the contemporary housing crisis in England, which left on the street 280 000 people so far <sup>[14]</sup>.

Another example is the so called *Guerilla Gardening* <sup>[15]</sup>. This is the act of people reclaiming unutilized urban space and turning it into botanical gardens in which they grow food. The term *guerilla gardening* was used for first time in the case of the Liz Chirsty Garden <sup>[16]</sup> but as practice can be traced back to the Diggers <sup>[17]</sup>. Nowadays such gardens exist in many cities around the world (London, New York etc.). Usually the produced food is being distributed equally amongst the gardeners and their families and the gardens are being managed democratically. It is another case of people directly transforming urban landscape for the satisfaction of real human needs, beyond and often detrimental to state bureaucracy and market profiteering.

The right to the city is the right of citizens directly to manage their urban environment in ways that differ in scale and manner: from general assemblies being held on public squares to switches on the street lamps, so lighting could be placed under direct public control <sup>[18]</sup>. However, it is not just the right to place the city in service of physical human needs

but to make it reflect the very mindset of its inhabitants, i.e. the citizen's interaction to penetrate every sphere of urban space: such as the architecture, as was the case in the free city-states of medieval Italy where the citizens were participating in the urban planning through deliberative committees <sup>[19]</sup>.

In conclusion, we can say that the urban issue is really becoming a central question today and the qualities of urban life are moving to the forefront of what contemporary protests are about. But in order the city to acquire again meaning as public space, it have to be linked with the project of direct democracy, since in it there is a real public, i.e. society consisted of active citizens. The greek-french philosopher Cornelius Castoriadis points at two stages in the pre-history of modern society in which such a public space was created: the Athenian *polis* and the medieval city-states <sup>[20]</sup>. We can also see the seeds of it in the Paris Commune, Barcelona of 1936-39, the New England Town Meetings and many more. Only by linking, both in theory and in practice, struggles for the right to the city with the broader project of direct democracy, the modern city can acquire a truly public meaning, instead of the one it has today as temple of economic growth, consumerism, alienation and oligarchy.

## Notes:

[1] Lefebvre, Henri. *The Production of Space*, Blackwell, 1991. p. 59.

[2] Negri, Antonio. *Goodbye Mr. Socialism*, Seven Stories Press, 2006. p. 35.

[3] For example in Bifo's book *Heroes: Mass Murder and Suicide* (Verso, 2015) and Proyas's movie *Dark City* (1998)

[4] See Mike Davis. *Planet of Slums*, Verso, 2006.

[5] Mark Purcell on Deleuze, Guattari and Lefebvre

[6] Sennett, Richard. *The fall of public man*, 1976

[7] Goheen, Peter G. *Public space and the geography of the*

*modern city*. p. 482.

[8] Spain is good example for this “Neo-ruralisation”

[9] Lefebvre, Henri. *The Production of Space*, Blackwell, 1991. p. 422.

[10] Harvey, David. *Rebel Cities*, Verso, 2012. p.4

[11] New occupations in solidarity with the refugees

[12] The Battle For Attica Square – Greece

[13] Homeless rights activists occupy empty city centre office block

[14] The homelessness minority: England 2015, p.vii

[15] Guerrilla gardening, examples

[16] The Liz Christy Garden is a community garden in New York, USA, started on 1973.

[17] The **Diggers** were protestant radicals in England, often viewed as predecessors of modern anarchism (see Nicolas Walter. *Anarchism and Religion*, 1991. p.3). They were aiming at social change through the creation of small egalitarian rural communities.

[18] Simon Sadler. *The Situationist City*, The MIT Press 1999 p.110

[19] During his service in the Florentine Committee, Dante participated in the preparation and planning of the widening of the street San Procolo (Christopher Alexander, *The Oregon Experiment* , Oxford University Press, 1975. pp.45, 46).

[20] See for example *The Greek Polis and the creation of Democracy* (1983) and *Complexity, Magmas, History: The Example of the Medieval Town* (1993)

---

## Τσίπρας – Ολάντ: Το μενού δεν

# Θα είναι μπανάλ

**Γιώργος Παπαχριστοδούλου**

Το μενού της σημερινής συνάντησης Τσίπρα-Ολάντ, εκτός από την Αθήνα-αστακό (2.500 ένστολοι κινητοποιούνται σε ένα τεστ κι ενόψει θερμών κοινωνικών αντιδράσεων), θα μας το ανακοινώσει, φαντάζομαι, αργά το βράδυ, η κυβερνητική εκπρόσωπος Όλγα Γεροβασίλη (έπειτα από το δείπνο με την Όλγα Τρέμη, στη Μεγάλη Βρετανία, ήρθε η ώρα να δοκιμάσει και γαλλική σαμπάνια). Μην χανόμαστε, όμως, σε γκουρμέ λεπτομέρειες που αρέσουν στους φαναρόνους Γάλλους, επειδή το σημερινό σημείωμα θα καταλήξει σε μπαναλιτέ.

Όπως αναφέρει ο γαλλόφωνος σταθμός RTL του Λουξεμβούργου, σε άρθρο με τον τίτλο «Η Γαλλία παίρνει θέση για να εξαγοράσει κομμάτια της Ελλάδας», ο Γάλλος πρόεδρος συνοδεύεται από 70 επιχειρηματίες της Γαλλίας. Ανάμεσά τους οι εταιρείες Vinci (κατασκευές), Total (πετρέλαια-φυσικό αέριο), Veolia, Suez (νερό), EDF (ενέργεια, ΑΠΕ), SNCF (τρένα-μεταφορές). Στόχος, να υπογραφούν συμβάσεις την επόμενη εβδομάδα, στο πλαίσιο της εκχώρησης του δημόσιου, φυσικού και κοινωνικού, πλούτου της χώρας σε πολυεθνικές (αυτή τη φορά, με έδρα τη Γαλλία).

## **Γαλλικές πολυεθνικές**

Από τη δεκαετία του '90, τουλάχιστον το 1/3 των εκτός Γαλλίας κερδών της VINCI, προέρχεται από την Ελλάδα: κατασκεύασε μεγάλο τμήμα στις γραμμές 2 και 3 του Μετρό της Αθήνας, συμμετέχει με 57,45% στη σύμβαση παραχώρησης της Γέφυρας Ρίου-Αντιρρίου, με 36% στην κοινοπραξία «Ολυμπία Οδό Α.Ε.», με 13,75% στο τμήμα «Μαλιακός-Κλειδί». Τώρα ενδιαφέρεται για το αεροδρόμιο στο Καστέλλι της Κρήτης το οποίο επαναδημοπρατεί ο αναπτυξιολάγνος Έλληνας πρωθυπουργός.

Δύο από τους παγκόσμιους «βαρόνους του νερού», Veolia και Suez, γλυκοκοιτούν το πόσιμο νερό της Θεσσαλονίκης, όπου η αντίσταση των πολιτών, οι οποίοι προτείνουν ένα μοντέλο

συνεργατικής διαχείρισης, αποτελεί το σημαντικότερο εμπόδιο στα σχέδια του. Η EDF έχει υπογράψει, από το 2010, σύμβασης συνεργασίας με τη ΔΕΗ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ Α.Ε. για έργα ΑΠΕ (αιολικά πάρκα σε Φλώρινα, Βοιωτία, Κρήτη), ενώ η εξόρυξη πετρελαίου στην Ήπειρο κι αλλού, μπορούν να βρεθούν στο βεληνεκές της TOTAL. Οι δεσμευτικές προσφορές για την ΤΡΑΙΝΟΣΕ και την εταιρεία τροχαίου υλικού του ΟΣΕ (ROSCO), προγραμματίζονται για τα τέλη του έτους και η SNFC, θυγατρική των Γαλλικών Σιδηροδρόμων, προσπαθεί να προλάβει το ενδιαφέρον ρώσικων και αμερικανικών εταιρειών για το χρυσοφόρο φιλέτο.

### **Μέσω ΤΑΙΠΕΔ και αριστερής όχθης**

Όχημα για τα παραπάνω ντιλ (για να μιλήσουμε τη γλώσσα της αγοράς), πέρα από τις τυχόν μίζες (εκεί οι «άσπονδοι εχθροί» των Γάλλων Γερμανοί, παραδοσιακά, είναι ασυναγώνιστοι, με αποκορύφωμα την υπόθεση SIEMENS), θα αποτελέσει το ΤΑΙΠΕΔ, το Ταμείο Αποκρατικοποιήσεων, έσοδα ύψους 25 δισ. ευρώ από το οποίο περιλαμβάνονται στη συμφωνία για το δάνειο των 86 δισ. ευρώ που δίνει το κουαρτέτο των διεθνών τοκογλύφων. Ενδεχομένως, στελέχη του ΣΥΡΙΖΑ, τα οποία έχουν περιπλανηθεί στη Γαλλία, σε πανεπιστήμια, καφέ και βουλεβάρτα της «αριστερής όχθης» του Σηκουάνα, εξαργυρώντας αυτή τη θητεία σε ακαδημαϊκά και κυβερνητικά πόστα, μπορεί να ντύσουν με τα κατάλληλα λόγια τις επικείμενες συμφωνίες. Αναμένουμε.

### **Παρελθόν**

Οι σχέσεις του εγχώριου καθεστώτος με τη Γαλλία έχουνε παρελθόν. Γνωρίζουμε σίγουρα την επίδραση των Φώτων στο νεοελληνικό διαφωτισμό, αισθανόμαστε την επίδραση της Γαλλικής Επανάστασης (1789) στον σύγχρονο κόσμο, θυμόμαστε το ταξίδι φωτισμένων μυαλών, όπως ο Καστοριάδης, ο Αξελός, ο Παπαϊωάννου, από τη μετακατοχική Ελλάδα (1945) με το πλοίο «Ματαρόα» στο Παρίσι, εμπνεόμαστε από την κληρονομιά του Μάη του '68, λατρεύουμε κάποιοι πρόσωπα που ενσαρκώνουν ένα ευρύτερο, μεσογειακό, πνεύμα: τον Καμύ, τον Ζαν Κλοντ Ιζό, τον Ζιντάν.

Παρακάμπτουμε, για λόγους οικονομίας, τον ραδιούργο, Συρρακιώτη στην καταγωγή, Ιωάννη Κωλέττη, πρόεδρου του Γαλλικού Κόμματος (Κόμμα της Φουστανέλας), πρώτο συνταγματικό πρωθυπουργό της μετεπαναστατικής Ελλάδας (1944). Άλλωστε, τον τιμά με ανδριάντα, στην κεντρική πλατεία των Ιωαννίνων, η σύγχρονη ηπειρωτική μωροφιλοδοξία εξωραϊσμού του ιστορικού παρελθόντος.

Τιμούμε τους αιματηρούς αγώνες των εργατών στα μεταλλεία του Λαυρίου απέναντι στη ληστρική Γαλλική Εταιρεία Μεταλλείων Λαυρίου (Compagnie Française des Mines du Laurium), την μακροβιότερη μεταλλευτική-μεταλλουργική βιομηχανία της Ελλάδας, η οποία δραστηριοποιήθηκε εκεί από το 1875 έως το 1992.

### **Πεσινέ, Αχελώος, Mirage 2000**

Θυμόμαστε μια από τις επισκέψεις Γάλλου προέδρου στην Ελλάδα η οποία περιελάμβανε, ασφαλώς, πέρα από την πολιτική, την επιχειρηματική της πλευρά: Είχε προηγηθεί, το 1960, η υπογραφή ληστρικής σύμβασης ανάμεσα στο ελληνικό κράτος (ΔΕΗ) και τη γαλλική ΠΕΣΙΝΕ, τη γαλλική βιομηχανία αλουμινίου. Έναν χρόνο αργότερα (1964), εγκαινιάζεται το εργοστάσιό της στα Άσπρα Σπίτια της Βοιωτίας – «Αλουμίνιον της Ελλάδος», το οποίο σήμερα βρίσκεται στα χέρια του ομίλου Μυτιληναίου, με αντίστοιχους όρους σύμβασης.

Τι προέβλεπαν εκείνες οι συμβάσεις; Η ΠΕΣΙΝΕ θα αγόραζε ρεύμα από τη ΔΕΗ προς 7 δρχ./κιλοβατώρα τη στιγμή που οι αγρότες πλήρωναν 14 δρχ./κιλοβατώρα. Εκείνη η σύμβαση είχε ανυπολόγιστες συνέπειες στα οικοσυστήματα του Αχελώου καθώς η ΔΕΗ κατασκεύασε τα γιγαντιαία φράγματα σε Κρεμαστά (1965), Καστράκι, (1970), ώστε να τροφοδοτήσει με ρεύμα τους Γάλλους. Ο Καραμανλής, πάντως, δεν θα παραπεμφθεί αφού ο Γ. Παπανδρέου παραγράφει το αδίκημα. Νωρίτερα, το 1957, στην υπόθεση προμήθειας μηχανημάτων για το υδροηλεκτρικό εργοστάσιο του Μέγδοβα (Ταυρωπός) οι Γάλλοι προμηθευτές της ΟΛΚΟ ομολόγησαν ότι το κόστος ανέβηκε επειδή μέλη της διοίκησης της ΔΕΗ ήθελαν προμήθεια 5%.

Σήμερα, το ενδιαφέρον για τη λειτουργία του υδροηλεκτρικού φράγματος της ΔΕΗ, στη Μεσοχώρα Τρικάλων, σε συνδυασμό με τα φράγματα στη Συκιά, είναι ρώσικο. Όσο για την περίοδο Α. Παπανδρέου; Οι παλαιότεροι θυμούνται σίγουρα την περίφημη «αγορά του αιώνα» όταν το ελληνικό κράτος αγόρασε τα αεροσκάφη MIRAGE 2000 σε διπλάσιες τιμές από τις τρέχουσες. Ερώτημα της εποχής παραμένει για ποιον λόγο ο τότε γ.γ. του ΚΚΕ Χαρ. Φλωράκης δεν ψήφισε την παραπομπή Παπανδρέου στο ειδικό δικαστήριο για τη συγκεκριμένη υπόθεση. Ο σημερινός πρωθυπουργός της Ελλάδας δεν χρειάζεται, λοιπόν, να πονοκεφαλιάσει. Έχουν φροντίσει οι προκάτοχοι του ώστε το σημερινό μενού να μην είναι μπανάλ.

---

## Τα Κοινά Απορρίμματα και η Κοινωνική Διαχείριση

Αποστόλης Στασινόπουλος

Η διαχείριση των απορριμμάτων επικεντρώνεται σήμερα σε μια ανεξέλεγκτη διάθεση αποβλήτων σε χωματερές και ΧΥΤΑ –που λειτουργούν ουσιαστικά σα χωματερές– στην επιμόλυνση αστικών απορριμμάτων από βιομηχανικά απόβλητα και στη συνειδητή διατήρηση των απορριμμάτων σε σύμμεικτη μορφή, τα οποία με τη σειρά τους οδηγούνται σε συγκεντρωτικές και υπερδιαστασιοποιημένες σύνθετες εγκαταστάσεις επεξεργασίας. Οι συνέπειες είναι πολλαπλές και καταστροφικές: η χωρίς έλεγχο διάχυση επικίνδυνων αποβλήτων, οι επιπτώσεις της καύσης (αέρια, τοξική τέφρα κ.λπ.), η ρύπανση του υδροφόρου ορίζοντα, οι τεράστιοι χώροι ταφής, η μηδαμινή κομποστοποίηση και η ανεπαρκής ανάκτηση υλικών. Στο πλαίσιο αυτό προστίθενται και οι συνεχείς προσπάθειες για ιδιωτικοποιήσεις σε όλη τη κλίμακα της διαχείρισης, γεγονός που συνδέεται με τη δημοπράτηση

τεσσάρων νέων εργοστασίων στην Αττική, δύο στη Φυλή, ενός στο Γραμματικό και ενός στην Κερατέα.

Αυτό που αντιμετωπίζουμε, εντοπίζεται στην εμπορευματοποίηση σε ό,τι μέχρι τώρα θεωρούνταν κοινό και στη συνεπακόλουθη υποβάθμιση φυσικών πόρων, μέχρι και την καταστροφή του εδάφους, του αέρα, του νερού. Στον πυρήνα της υφιστάμενης διαχείρισης βρίσκεται η λογική πως όλα κινούνται γύρω από την οικονομία επιβάλλοντας έναν αντίστοιχο πολιτισμό της οικονομίας της αγοράς με θεμέλιο την άενη μεγέθυνση και σπατάλη του συνόλου του φυσικού πλούτου, κάτι από το οποίο το κράτος στη σημερινή του μορφή είναι απολύτως εξαρτημένο. Έχοντας ήδη μετατρέψει, εδώ και δεκαετίες, καθετί δημοσιοκρατικό σε δημόσια οικονομική επιχείρηση, η κρατική εξουσία προσπαθεί να παραδώσει σήμερα σε επιχειρηματικά και εργολαβικά λόμπι τη διαχείριση των παραπάνω επιχειρήσεων –εν προκειμένω των απορριμμάτων– πουλώντας τους χρήστες, δηλαδή εμάς, στο ιδιωτικό κεφάλαιο, κραυγάζοντας ταυτόχρονα πως θα δώσει γη και ύδωρ, ενέργεια και σκουπίδια στην καταστροφική ανάπτυξη και τις κεφαλαιουχικές επενδύσεις.

Γινόμαστε διαρκώς μάρτυρες, μέσα από ένα πλήθος γεγονότων, της συντριπτικής υπεροχής της κερδοσκοπίας που αδηφάγα επιχειρεί να ιδιωτικοποιήσει το σύνολο των κοινών υπό το γυμνό πέπλο της ανάπτυξης. Η λογική των συγκεντρωτικών δομών επεξεργασίας, της καταστροφής του περιβάλλοντος, της μη ανάκτησης υλικών παραμένει, απλά επιζητάται να περάσει όπως κάθε κοινό αγαθό, μετά τη διαρκή αδυναμία και απογύμνωση του κρατικού μοντέλου διαχείρισης, σε ιδιωτικά συμφέροντα.

Αυτό που δεν πρέπει να μας διαφεύγει και πάνω στο οποίο πρέπει να σκεφτούμε, είναι η ίδια η ύπαρξη των απορριμμάτων ως κοινά και κοινά παραγόμενα αγαθά τα οποία είναι και αδύνατον να συνεχίσουμε να επιτρέπουμε να είναι διαχειριζόμενα από διαχωρισμένες από την κοινωνία εξουσίες καθώς αλλοιώνονται και παραμορφώνονται σε επικίνδυνο βαθμό από της δυνάμεις της αγοράς (και του κράτους που εξαρτάται από την αγορά) και να διεκδικήσουμε μέσα από το συλλογικό πολιτικό πράττειν το

αναπαλλοτριώτο των φυσικών κοινών αγαθών.

Οι κάθε λογής υλικοί, φυσικοί, κοινωνικοί και διανοητικοί πόροι, όπως για παράδειγμα τα απορρίμματα που συνθέτουν τον κοινωνικά παραγόμενο πλούτο, δεν καθίστανται κοινά παρά μόνο μέσα από την άμεση δράση και την αυτοθεσμιστική δραστηριότητα της κοινωνίας για τον σχεδιασμό, την οργάνωση και τη δημιουργία θεσμίσεων, που καθιστούν δυνατή την ίση πρόσβαση, το μοίρασμα και τη συμμετοχή στην παραγωγή του κοινού πλούτου.

Μέσα από τον αγώνα για την ανάδειξη των απορριμμάτων ως κοινών, μπορούμε να ξεπεράσουμε τη θολή και ψευδή διχοτόμηση μεταξύ κρατικού και ιδιωτικού, καθώς η οικειοποίηση των πόρων, εν προκειμένω των απορριμμάτων, για τη συγκρότηση κοινών περνά μέσα από την απόσπασή τους από πρότερα δικαιώματα ιδιωτικής ή κρατικής ιδιοκτησίας και, κυρίως μέσα από τη διακήρυξη του κοινόχρηστου, αναπαλλοτριώτου και μη εμπορευματικού χαρακτήρα τους. Η κοινωνική συμμετοχή και διαχείριση των πόρων ενάντια στην ιδιωτική ή κρατική ιδιοκτησία, η μείωση των διαστάσεων των υποδομών, η εγγύτητα, η ενεργή πολιτική πράξη για τη λήψη των αποφάσεων συνολικά γύρω από τη διαχείριση, η λογική του αυτοπεριορισμού και της απομεγέθυνσης σε μια προοπτική να πάψουμε να κυριαρχούμε τη φύση αλλά να ενταχθούμε στο περιβάλλον της, σκιαγραφούν τους όρους για μια διαφορετική διαχείριση των απορριμμάτων διαπνεόμενη από ένα ριζικά νέο προς το ισχύον φαντασιακό.

Η εναλλακτική πρόταση για την κοινωνική διαχείριση των απορριμμάτων, που αναδείχθηκε από κινηματικές διεργασίες, αποτελεί μια πραγματικά ριζοσπαστική θέση, συμμετέχοντας στον πυρήνα του διαλόγου αυτού, εγκολπώνοντας ακόμα και τους προαναφερθέντες όρους. Συνοπτικά, η πρόταση εστιάζει στις αρχές της **αποκέντρωσης**, της **μικρής κλίμακας**, της ιεράρχησης της διαχείρισης και επιζητά τη μέγιστη ανάκτηση υλικών και τη δραστική μείωση της ποσότητας των απορριμμάτων.

Μιλάμε δηλαδή για μια διαχείριση αποκεντρωμένη (σε επίπεδο δήμου ή διαχειριστικής ενότητας δήμων, με μικρής κλίμακας

εγκαταστάσεις) και ολοκληρωμένη, δηλαδή βασιζόμενη στους τρεις άξονες: μείωση-πρόληψη, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση-κομποστοποίηση, έτσι ώστε μια πολύ μικρή –έως μηδενική– ποσότητα αδρανών απορριμμάτων να καταλήγει σε χώρο υγειονομικής ταφής υπολειμμάτων (ΧΥΤΥ).

Σε αυτό το σημείο όμως πρέπει να σταθούμε σε κάποια ζητήματα που αναδύονται από το περιβάλλον μέσα στο οποίο οικοδομείται η συγκεκριμένη πρόταση αλλά και από τα διακυβεύματα που θέτουν τα εκ των πραγμάτων όρια και αδιέξοδα της αυτοδιοίκησης. Ο θεσμός της τοπικής αυτοδιοίκησης ενσαρκώνει μια επέκταση της κρατικής διοίκησης σε τοπικό επίπεδο. Οι όροι και οι δομές του Καλλικράτη διέλυσαν ακόμα και τα τελευταία ψήγματα ή υπόνοιες αποκεντρωμένης αυτοδιοίκησης. Η άμεση εξάρτησή της από την κεντρική εξουσία την υποβιβάζει σε έναν θεσμό με επιτελικό ρόλο, σε υλοποιητή των κυρίαρχων αποφάσεων.

Πρόσφατα ακούσαμε την προσπάθεια του ΥΠΕΚΑ να αφαιρέσει αρμοδιότητες από την περιφέρεια για τη διαχείριση των απορριμμάτων. Όσοι κατάφεραν να εκλάβουν τον δημόσιο χώρο ως κοινό έδαφος προς κοινωνική αυτοθέσμιση, χωροθετώντας μια σφαίρα ανασκευής των όρων της κυριαρχίας, σφυρηλάτησαν δεσμούς που κατοχύρωναν τον χώρο ως ελεύθερο δημόσιο και κοινωνικό. Η δυνατότητα των κοινωνικών κινήσεων να διαπλάθουν σχέσεις κοινοτικής αυτονομίας με πολιτική έκφραση χωρίς να απευθύνονται στις κρατικές δομές, εγγράφεται σε ένα ρεύμα συνολικής αμφισβήτησης και συλλογικής δημιουργίας που εξυφαίνει νέους όρους συμβίωσης στην πόλη. Το πραγματικό επίδικο, που ίσως και για πρώτη φορά διατρέχει τον δημόσιο διάλογο και ανακλύπει από τα αδιέξοδα συμπλέγματα κρατικού-ιδιωτικού και τα όρια της αυτοδιοίκησης, εντοπίζεται στη συγκρότηση αιτημάτων, εκπορευόμενων από την κοινωνία, που αναζητούν τρόπους εφαρμογής μέσα από την κοινωνία.

Το ζήτημα της διαχείρισης των σκουπιδιών αποτελεί ένα έδαφος ανοιχτό και πορώδες και η επιδίωξη της συγκρότησης διευρυμένων δημόσιων χώρων μέσα και γύρω από τους οποίους θα συναρθρώνονται συνεταιριστικά εγχειρήματα κοινωνικής

διαχείρισης των απορριμμάτων συνιστά ένα απολύτως ουσιαστικό και εφικτό διακύβευμα που μπορεί να ξεκινήσει από τώρα.

Η υλοποίηση της πρότασης ή μέρος αυτής, συνιστά ήδη μια καθημερινή πραγματικότητα, για πολλαπλές πρωτοβουλίες σε δήμους και γειτονιές, ενώ η διεύρυνσή της περνά μέσα από τον επαναπροσδιορισμό της έννοιας του δημόσιου και τον σχηματισμό τόπων αμεσοδημοκρατικής διαβούλευσης και πολιτικής πράξης.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 17

---

# Πόλεμοι για το Νερό στα Βαλκάνια

**Στέφανος Μπατσής**

Από τα φαραωνικά σχέδια εκτροπής του διεθνικού ποταμού Αώου (Vjose στα αλβανικά) και την ιδιωτικοποίηση των δημοσίων δικτύων ύδρευσης στις μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις (στη Θεσσαλονίκη της ΕΥΑΘ και προσεχώς στην Αθήνα της ΕΥΔΑΠ) μέχρι τους αυθαίρετους σχεδιασμούς των λόμπι της ενέργειας και των κυβερνήσεων για συστηματική φραγματοποίηση ποταμών σε Τουρκία, Αλβανία και Μακεδονία, γίνεται όλο και πιο φανερό ότι ο πόλεμος για το νερό έχει μεταφερθεί στα Βαλκάνια.

Συνοπτικά, οι ενεργειακοί κι επενδυτικοί αυτοί σχεδιασμοί περιλαμβάνουν την κατασκευή σχεδόν εξακοσίων φραγμάτων με υδροηλεκτρικούς σταθμούς κατά μήκος των ποταμών των Βαλκανίων (το μεγαλύτερο μέρος των οποίων βρίσκεται σε πολύ καλή κατάσταση φιλοξενώντας αξιοσημείωτους υδροβιότοπους), χρηματοδοτούμενων από διεθνείς οργανισμούς όπως η Παγκόσμια Τράπεζα και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανάπτυξης κι Ανασυγκρότησης, και εκατοντάδων ακόμη στην Τουρκία – με αρκετά από αυτά να

έχουν ήδη προκαλέσει ανυπολόγιστη υποβάθμιση του περιβάλλοντος αλλά και των τοπικών κοινωνιών και πολιτισμών. Πρόσφατα παραδείγματα, τα σχέδια για μεγάλα φράγματα στο ποτάμιο σύστημα του Αώου στην ελληνική επικράτεια (ένα μέσα στη χαράδρα του Αώου και δύο στον ποταμό Σαραντάπορο), η εν εξελίξει φραγματοποίηση των ποταμών Αώου, Δρίνου (Drin) και Δεβόλη (Devoll) στην Αλβανία καθώς και η κατασκευή φραγμάτων και υδροηλεκτρικών σταθμών μέσα στην καρδιά του Εθνικού Πάρκου του Μάβροβο στη Μακεδονία.

Παράλληλα, το νερό ως φυσικό, κοινό αγαθό απειλείται και υποβαθμίζεται με την ιδιωτικοποίηση των δημόσιων δικτύων ύδρευσης και άρδευσης, τα οποία περνούν στα χέρια των πολυεθνικών του εμπορίου νερού, με συνέπεια την ελλιπή συντήρηση των υποδομών και την υπέρογκη αύξηση των τιμών (όπως έχει αποδείξει το παράδειγμα της δυτικής Ευρώπης, η οποία επιστρέφει σταδιακά στην κρατική ή δημοτική διαχείριση). Ήδη έχει προχωρήσει ο διαγωνισμός πώλησης της ΕΥΑΘ στη Θεσσαλονίκη, ενώ μεθοδεύεται επικοινωνιακά και αυτή της ΕΥΔΑΠ στην Αθήνα. Ακόμη, στις περιοχές των Βαλκανίων, τις πλέον πλούσιες σε υδάτινο δυναμικό, παραχωρείται με χαρακτηριστικές συμβάσεις το δικαίωμα άντλησης νερού σε μεγάλες εταιρείες εμφιάλωσης, με την κοινωνική ανταποδοτικότητα να είναι από ελάχιστη έως μηδαμινή. Τέλος, είναι πολλές οι περιπτώσεις όπου αρχέγονες πηγές καταστρέφονται εξαιτίας των φαραωνικών αναπτυξιακών σχεδιασμών (π.χ. η εξόρυξη χρυσού στη Χαλκιδική απειλεί το μεγαλύτερο απόθεμα πόσιμου νερού της περιοχής) ή υποβαθμίζεται σταθερά η σημασία τους για τις τοπικές κοινωνίες, για να μεθοδευτεί μ' αυτόν τον τρόπο η ιδιωτικοποίηση των δικτύων (π.χ. η χλωρίωση των πηγών του Πηλίου από τη ΔΕΥΑΜΒ).

Αξίζει να σημειωθεί εδώ πως η επίθεση αυτή στους υδάτινους πόρους και τα υδάτινα συστήματα των Βαλκανίων μπορεί να παίρνει διάφορες μορφές (εκτροπές, φραγματοποίηση, ιδιωτικοποιήσεις, εμπόριο νερού κτλ.), ωστόσο διαπνέεται από μια κοινή αντίληψη. Διατυπώνεται ως αναπτυξιακός μονόδρομος με

πρόφαση είτε την ενεργειακή αυτάρκεια μεγάλων περιοχών (χαρακτηριστικό το παράδειγμα της Αλβανίας) είτε τον «εξορθολογισμό» της διαχείρισης των υδάτινων πόρων (δίκτυα ύδρευσης και άρδευσης). Μεθοδεύεται υπό το βάρος της οικονομικής κρίσης και του εκσυγχρονισμού και η ουσία της είναι βαθιά αντικοινωνική, καθώς αποστερεί από το νερό το χαρακτήρα του κοινού, φυσικού αγαθού και το αποσυνδέει από τα κοινωνικά, ιστορικά και πολιτισμικά του συμφραζόμενα. Πρόκειται για την επίθεση της μεγάλης κλίμακας του κράτους και των αγορών στη μικροκλίμακα των τοπικών κοινωνιών, των οποίων η πολιτισμική ιδιαιτερότητα και η ιστορική ταυτότητα είναι συχνά άρρηκτα συνδεδεμένη με τα υδάτινα οικοσυστήματα –κάτι που απηχείται όχι μόνο στις παραδόσεις και τους θρύλους των εκάστοτε περιοχών αλλά και στους ξεχωριστούς και μοναδικούς τρόπους με τους οποίους οι κοινωνίες διαχειρίζονταν τους υδάτινους πόρους.

Για να κατανοήσουμε τι σημαίνουν όλα αυτά για τη ζωή μας, αρκεί να σκεφτούμε τι σημαίνει να υπόκεινται στο αγοραίο κέρδος βασικά φυσικά, κοινωνικά αγαθά όπως το νερό, η ενέργεια ή η αποκομιδή σκουπιδιών. Η διεθνής εμπειρία μας προσφέρει χρήσιμα παραδείγματα. Από τη Βολιβία όπου η ιδιωτικοποίηση του νερού προκάλεσε υπέρογκες αυξήσεις στα φτωχά στρώματα και εξεγέρσεις (η περίπτωση της Κοτσάμπα), στην Νάπολη όπου έχουμε δει να διεξάγεται κι ο περιβόητος πόλεμος των σκουπιδιών αφού η αποκομιδή τους είναι δουλεία της Καμόρα, ή την Αλβανία όπου η ιδιωτική εταιρεία ενέργειας αφήνει πολλές φορές μέχρι και πέντε ώρες τη μέρα τους πολίτες της Αλβανίας χωρίς ρεύμα καθώς είναι πιο προσοδοφόρο να πουλάει το ρεύμα στην Ιταλία και την Ελλάδα.

Η αντίληψή μας γύρω από το ζήτημα της διαχείρισης του νερού και η οργάνωση των αντιστάσεων ενάντια στην ιδιωτικοποίησή του διαπερνώνται από την πεποίθησή πως το νερό αποτελεί κοινό αγαθό. Στον αντίποδα, Κράτος και Αγορά αντιμετωπίζουν το νερό ως αγαθό προς πώληση, ως εμπόρευμα. Βλέπουν πίσω από τον έλεγχο του νερού τον έλεγχο της κοινωνίας, την πατεντοποίηση

και τον έλεγχο της ζωής μας. Ωστόσο, η ιστορικά βιωμένη κοινωνική εμπειρία έχει αποδείξει ότι ο αέρας, το νερό, ο ήλιος είναι κοινά φυσικά αγαθά τα οποία ανήκουν σε όλους και για αυτό δεν μπορούν να γίνουν αντικείμενο αποκλειστικής ιδιοποίησης από κανέναν.

Ενάντια στο ψευδεπίγραφο δίλημμα κρατικής ή ιδιωτικής διαχείρισης των δημοσίων αγαθών, του νερού εν προκειμένω, απαντούμε πως το θέμα της διαχείρισης του νερού είναι βαθιά κοινωνικό-πολιτικό. Δεν μπορεί να υπόκειται ούτε στους αυθαίρετους κρατικούς σχεδιασμούς, που δεν απηχούν τις απόψεις, τη βούληση των πολιτών και των τοπικών κοινωνιών, ούτε στην παγκόσμιας εμβέλειας απόπειρα των κερδοσκοπικών λόμπι (νερού-ενέργειας) να πατεντάρουν τη φύση και τη ζωή, για να μας την πουλήσουν αργότερα. Προτάσσουμε, λοιπόν, μια ριζική αντιστροφή προοπτικής για να ανήκουμε εμείς στη φύση, κι όχι αυτή σε μας. Στη fast track λεηλασία των δημόσιων φυσικών πόρων μπορούμε να απαντήσουμε με κοινωνικό έλεγχο και αμεσοδημοκρατική διαχείριση. Κανείς δεν είναι πιο αρμόδιος για τη διαχείριση και τον έλεγχο των δημοσίων αγαθών απ' την κοινωνία και τις τοπικές κοινότητες.

Στην επιθετική εξάπλωση των επιχειρήσεων στα νερά των Βαλκανίων και της Τουρκίας, η απάντηση των κοινωνιών χρειάζεται να είναι αποφασιστική και συντονισμένη. Χρειάζεται η δικτύωση των τοπικών αγώνων, για να μπορέσουμε να βάλουμε φραγμό στα σχέδια των εταιρικών λόμπι, για τη διάσωση των νερών. Απαιτείται, τέλος, η κατανόηση των κοινών ποιοτικών χαρακτηριστικών αυτής της επέλασης, ώστε η απεύθυνση των κινημάτων και των κινήσεων να γίνεται πλέον σε βαλκανικό -αν όχι σε παγκόσμιο- επίπεδο.

# «Άσφαιροι» και πάλι...

Δανάη Κασίμη

Δεν χρειαζόμαστε συστάσεις! Είμαστε για ακόμα μια φορά, ουδέτεροι και αποχαυνωμένοι, μάρτυρες της επικείμενης ψήφισης ενός νομοσχεδίου που αφορά τις ελληνικές ακτές και τον αιγιαλό. Ακόμη ένα δημόσιο αγαθό, εννοείται ότι ιδιωτικοποιείται μέσω της άμεσης εμπορευματοποίησης του, καταστρατηγώντας το πλέον ανύπαρκτο Σύνταγμα, το οποίο με τη σειρά του εννοείται, ότι έχει ισχύ μόνο όταν τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν αποτελούν εμπόδιο στην κυκλοφορία, στη συσσώρευση του κεφαλαίου και στην επανεπένδυση του.

Η σημερινή οικονομική κρίση, αποτέλεσμα της προ πολλού υπάρχουσας ανθρωπιστικής κρίσης σε βάρος των ανθρώπων του τρίτου κόσμου, σαρώνει στο πέρασμά της κάθε αξία που θεωρούσε δεδομένη ο αποχαυνωμένος δυτικός άνθρωπος (εμείς δηλαδή), ο οποίος για να ξυπνήσει πρέπει να απειληθεί ο ίδιος. Η καταστροφή του περιβάλλοντος έχει ξεκινήσει εδώ και πολλά χρόνια. Από τη στιγμή που ο άνθρωπος αποφάσισε ότι πρέπει να κυριαρχήσει απόλυτα πάνω στη φύση, αφού προηγουμένως κυριάρχησε στον ίδιο του τον εαυτό καθιστώντας τον μ' αυτόν τον τρόπο πιόνι ενός συστήματος εκμετάλλευσης, τα καταστροφικά αποτελέσματα δεν άργησαν να φανούν. Οι άνθρωποι έγιναν άγρια θηρία που επιτίθενται στο φυσικό τους περιβάλλον, αισθανόμενοι ότι μπορούν να ανακαλύψουν ακόμη και το μαγικό ζωμό της αιωνιότητας.

Σήμερα, εγκλωβισμένοι μέσα στα δεσμά του συστήματος, που οι ίδιοι δημιουργήσαμε και έχοντας ως πρωταρχικό στόχο να το σώσουμε από την κατάρρευση, ανεχόμαστε την εφαρμογή της ολοκληρωτικής πολιτικής των διαχειριστών του, δεχόμενοι να υποταχθούμε μπροστά στην απαξίωση κάθε δικαιώματος που θεωρούμε για κάποιο λόγο ότι προστατεύεται συνταγματικά.

Είναι αυτονόητο, ότι το ξεπούλημα των ακτών με το νομοσχέδιο

που κατατέθηκε προς ψήφιση, εντάσσεται σε ένα γενικό σχέδιο καταστροφής το οποίο έχει ως στόχο το βραχυπρόθεσμο κέρδος. Φυσικά και δε μας εκπλήσσει ένα τέτοιο επικείμενο γεγονός, όταν πρώτα από όλα έχει ξεπουληθεί κάθε αξία της ανθρώπινης ζωής και αξιοπρέπειας, σηματοδοτώντας την περίοδο της νεοδουλείας του 21<sup>ου</sup> αιώνα στην Ελλάδα αλλά και στον υπόλοιπο δυτικό κόσμο. Οι μέρες της ευημερίας της δύσης έλαβαν τέλος και η διάσωση του κεφαλαίου που περνάει κρίση, προκειμένου να επανεπενδυθεί, απαιτεί όχι απλώς την κάρπωση της υπεραξίας εκατομμυρίων εργαζομένων, όπως γινόταν μέχρι τώρα, αλλά την υποθήκευση κάθε έμψυχου και άψυχου όντος. Οτιδήποτε μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την άνοδο των δεικτών της ανάπτυξης, εμπορευματοποιείται με μεθόδους fast track.

Το ερώτημα που τίθεται είναι μέχρι πότε θα δημοσιεύουμε απλά κείμενα διαμαρτυρίας και θα αρκούμαστε στην άσκοπη καταγγελία και τις φωνές οργής που δεν εκτονώνονται δημιουργικά και αποτελεσματικά προκειμένου να αναχαιτίσουν το προαναφερόμενο και γνωστό σε όλους σχέδιο των ολίγων. Μέχρι πότε θα ζητιανεύουμε από το φάντασμα του συντάγματος να αναστηθεί και να μας σώσει, όταν οι διαχειριστές της εξουσίας δε διστάζουν ακόμη και να δηλητηριάσουν τους υδάτινους πόρους μιας ολόκληρης περιοχής, όπως έγινε στις Σκουριές; Όταν οι ίδιοι δε διστάζουν ακόμα και να επαναφέρουν τα βασανιστήρια ως μέθοδο παραδειγματισμού, προκειμένου να πατάξουν τους αντιφρονούντες...Με ποιά λογική θεωρούμε, ότι το υπάρχον πολιτικό σύστημα μπορεί να μας προστατέψει και ως δια μαγείας να ενεργοποιήσει τις διατάξεις που προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δημόσια αγαθά;

Τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα που είναι κατοχυρωμένα στο σύνταγμα, δεν μπορούν να προστατευτούν από αυτό αλλά από εμάς τους ίδιους. Είναι κωμικοτραγικό το σκηνικό της κινητοποίησης για απόσυρση του τάδε ή του δείνα νομοσχεδίου, χωρίς ταυτόχρονα να διατυπώνουμε προτάσεις για συμμετοχή στους θεσμούς που οι ίδιοι θα πρέπει να δημιουργήσουμε. Μπροστά στο επίδικο της προστασίας της κοινόχρηστης δημόσιας γης (ο

αιγιαλός και οι παράκτιες και παραλίμνιες περιοχές), δεν είναι δυνατόν να παπαγαλίζουμε συνεχώς ότι το νομοσχέδιο, που αφήνει στο έλεος του κάθε επενδυτή τον αιγιαλό και τις ακτές, αντίκειται στο άρθρο 24 του Συντάγματος. Σε περίπτωση που δεν το έχουμε καταλάβει, αυτού του είδους οι διεκδικήσεις είναι σα να ζητάμε από τον λύκο, ο οποίος κατάφερε να παραβιάσει την ήδη κατεστραμμένη-σαπισμένη στάνη, να εξέλθει ήσυχα από αυτήν και να του εξηγούμε παράλληλα ότι η στάνη βρίσκεται εκεί για να προστατεύει τα πρόβατα και ότι επιπλέον αυτός είναι υποχρεωμένος να την επαναφέρει στην αρχική της κατάσταση, χωρίς να τα ενοχλήσει.

Τίποτα δεν είναι απλό όπως και τίποτα δεν είναι ανέφικτο...αρκεί να γνωρίζουμε ποιος είναι ο αληθινός εχθρός.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 15

---

# ΓΤΟ, Πόλεμοι Σπόρων και Πόλεμοι Γνώσης

**Vandana Shiva**

Ο μόνος λόγος για τον οποίο οι καλλιέργειες έχουν τροποποιηθεί με τις μεθόδους της γενετικής μηχανικής είναι για να κατοχυρώνονται ευρεσιτεχνίες για τους σπόρους και να εισπράττονται δικαιώματα. Εάν κατά την αποικιοκρατία η έννοια της Terra Nullius, των αδέσποτων εδαφών, έδινε τη δυνατότητα στον αποικιοκράτη να καταλαμβάνει γη και εδάφη, μια νέα παράφρασή της, η έννοια της Bio Nullius ή αδέσποτης ζωής χρησιμοποιείται για την επιβολή «δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας» στους σπόρους, τη βιοποικιλότητα και τις μορφές ζωής. Η ζωή ωστόσο δεν είναι αδέσποτη. Οι σπόροι δεν αποτελούν

εφεύρεση. Ενσαρκώνουν εκατομμύρια χρόνια βιολογικής εξέλιξης και χιλιάδες χρόνια πολιτισμικής εξέλιξης και γενετικής βελτίωσης από γεωργούς. Όταν οι πολυεθνικές διεκδικούν πατέντες, στην ουσία «κουρσεύουν» χαρακτηριστικά που έχουν αναπτυχθεί από τη φύση και τους γεωργούς. Ληλατούν και πατεντάρουν το άρωμα του μπασμάτι, τη χαμηλή περιεκτικότητα γλουτένης του ενδημικού μας σιταριού, ιδιότητες κλιματικής αντοχής στα άλατα, τις ξηρασίες και τις πλημμύρες που έχουν αναπτύξει οι γεωργοί μας. Αυτό δεν αποτελεί καινοτομία και εφεύρεση, αλλά βιοπειρατεία. Τα μόνα χαρακτηριστικά που έχουν εισάγει οι πολυεθνικές στα φυτά μέσω της γενετικής τροποποίησης είναι τα τοξικά γνωρίσματα της εντομοαπωθητικής τοξίνης Bt και της ανθεκτικότητας στα παρασιτοκτόνα. Πέρα από το γεγονός ότι είναι τοξικά, τα χαρακτηριστικά αυτά δεν έχουν μειώσει τη χρήση χημικών όπως έχει κατά κόρον υποστηριχθεί. Οι μελέτες μας στην περιοχή Vidharba της Ινδίας δείχνουν ότι η χρήση παρασιτοκτόνων έχει αυξηθεί κατά 13 φορές από την πρώτη εμφάνιση βαμβακιού με την εντομοκτόνο τοξίνη Bt.

Έκθεση που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Environmental Sciences Europe* αποκαλύπτει ότι οι γενετικά τροποποιημένες καλλιέργειες έχουν οδηγήσει σε αύξηση της γενικής χρήσης παρασιτοκτόνων κατά 183 εκατομμύρια κιλά από τη στιγμή που πρωτοχρησιμοποιήθηκαν το 1996 έως το 2011. Αυτό ισοδυναμεί σε αύξηση περίπου της τάξης του 7% τα τελευταία 16 χρόνια.

Τα στοιχεία για την αύξηση της χρήσης χημικών επιβεβαιώνουν ότι ο ισχυρισμός ότι η τοξίνη Bt στις καλλιέργειες θα περιορίσει τη χρήση εντομοκτόνων και ότι η αντοχή των καλλιεργειών στα παρασιτοκτόνα θα περιορίσει αντίστοιχα τη χρήση τους είναι ψευδής.

Όπως φανερώνει η έκθεση του κέντρου Navdanya για την ελευθερία των σπόρων, με τίτλο «Ο Αυτοκράτορας των ΓΤΟ δεν φοράει ρούχα», οι γενετικά τροποποιημένες καλλιέργειες έχουν οδηγήσει σε νέους τύπους ανθεκτικών ζιζανίων και παρασίτων που απαιτούν μεγαλύτερη χρήση παρασιτοκτόνων και ζιζανιοκτόνων. Περισσότερες από είκοσι πέντε ποικιλίες ζιζανίων σήμερα είναι

ανθεκτικές στην ουσία glyphosate, το κύριο συστατικό του παρασιτοκτόνου ευρέος φάσματος «Roundup» της Monsanto και ζητείται από τους γεωργούς να ψεκάσουν Agent Orange, το αποφυλλωτικό που χρησιμοποιήθηκε στον πόλεμο του Βιετνάμ.

Ο μόνος τρόπος για να μπορέσουν οι πολυεθνικές να επιβάλλουν σπόρους γενετικά τροποποιημένων οργανισμών στους γεωργούς είναι να αφανίσουν τις εναλλακτικές. Ένας τρόπος είναι με την απαγόρευση της δημόσιας βελτίωσης. Το κύριο ινστιτούτο έρευνας βάμβακος της Ινδίας στην πόλη Nagpur δεν έχει θέσει σε κυκλοφορία ούτε μια νέα ποικιλία στην περιοχή Vidharba αφότου η Monsanto εισήλθε στην αγορά σπόρων βαμβακιού. Η δεύτερη στρατηγική είναι η δέσμευση των τοπικών εταιρειών μέσω συμφωνιών αδειών χρήσης. 60 εταιρείες σπόρων της Ινδίας πωλούν αποκλειστικά βαμβάκι Bt της Monsanto. Η τρίτη στρατηγική είναι η θέση εκτός νόμου των τοπικών σπόρων μέσα από νομοθεσία αναγκαστικής αδειοδότησης και καταχώρισης. Αυτό επιχειρήθηκε το 2004 με το Νόμο περί Σπόρων. Χρειάστηκε να απευθύνουμε έκκληση για πολιτική ανυπακοή υπέρ της ελευθερίας των σπόρων σε ολόκληρη την Ινδία και να συσταθεί κοινοβουλευτική επιτροπή για να μην τεθεί σε ισχύ ο νόμος. Στην Ευρώπη ωστόσο, η νομοθεσία για τους σπόρους ποινικοποιεί ήδη τη βιοποικιλότητα και την αναπαραγωγή από γεωργούς. Για τον λόγο αυτόν, ενώσαμε τις δυνάμεις μας στο πλαίσιο της Παγκόσμιας Συμμαχίας Πολιτών για την Ελευθερία των Σπόρων, για να πούμε Όχι στις Πατέντες Σπόρων και Όχι σε νόμους σπόρων που προάγουν τους βιομηχανικούς σπόρους και καθιστούν παράνομες τις τοπικές ποικιλίες ανοιχτής επικονίασης. Η έκθεση της Παγκόσμιας Συμμαχίας Πολιτών για την Ελευθερία των Σπόρων ([www.seedfreedom.in](http://www.seedfreedom.in)) συντάχθηκε από κοινού από περισσότερες από 120 συλλογικότητες και άτομα και δημοσιεύτηκε την 1<sup>η</sup> Οκτωβρίου στο Δελχί. Ένα δεκαπενθήμερο δράσεων πραγματοποιήθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο, από την επέτειο των γενεθλίων του Γκάντι στις 2 Οκτωβρίου έως τις 16 Οκτωβρίου, την Παγκόσμια Ημέρα για τα Τρόφιμα.

Ο σπόρος αποτελεί τον πρώτο κρίκο της διατροφικής αλυσίδας και

οι Πόλεμοι Σπόρων οδηγούν αναπόφευκτα σε Πολέμους Τροφίμων. Η πρωτοβουλία της Καλιφόρνια για τη σήμανση των τροφίμων που περιλαμβάνουν ΓΤΟ αποτελεί τον πιο πρόσφατο αγώνα ανάμεσα στο δικαίωμα των πολιτών στη γνώση και την επιλογή και τα συμφέροντα των πολυεθνικών που θέλουν να επιβάλλουν διατροφή με ΓΤΟ.

Όπως επεσήμανε η Alexis Baden-Mayer, Πολιτική Διευθύντρια της Ένωσης Βιοκαταναλωτών (OCA), σε μια δημόσια πολιτική συζήτηση του Occupy Wall Street που πραγματοποιήθηκε στην Ουάσινγκτον αρχές Απριλίου: «Η πρωτοβουλία για την υπερψήφιση Νόμου στην Καλιφόρνια σχετικά με το δικαίωμα των καταναλωτών να γνωρίζουν τα Γενετικά Τροποποιημένα Τρόφιμα αποτελεί άψογο παράδειγμα πώς οι κινήσεις από τα κάτω, το 99%, μπορούν να κινητοποιήσουν για να ανακτήσουμε τον έλεγχο της αμερικανικής δημοκρατίας από τους τραμπούκους των πολυεθνικών, το 1%».

Οι Πόλεμοι Σπόρων και οι Πόλεμοι Τροφίμων εξελίσσονται σε πολέμους γνώσης. Μόλις πριν δημιουργηθεί η πρωτοβουλία της Καλιφόρνια, είχε εμφυτευτεί ένα άρθρο σε μέσα επικοινωνίας σε ολόκληρο τον κόσμο ότι τα βιολογικά τρόφιμα δεν έχουν οφέλη για την υγεία. Αποδείχθηκε στη συνέχεια ότι οι λεγόμενοι επιστήμονες του Στάνφορντ είχαν κάνει παρόμοια δουλειά για τις μεγάλες καπνοβιομηχανίες κατά τη δημόσια διαβούλευση για το κάπνισμα.

Ενώ απατεώνες επιστήμονες χρησιμοποιούνται για την προώθηση ΓΤΟ, ανεξάρτητοι δημόσιοι επιστήμονες που διεξάγουν υψηλής ποιότητας έρευνα για τη Βιοασφάλεια και τις επιπτώσεις ΓΤΟ στην υγεία και το περιβάλλον, μια νομικά δεσμευτική υποχρέωση σύμφωνα με το Πρωτόκολλο της Καρταχένα για τη Βιοποικιλότητα, δέχονται επίθεση από την οργανωμένη μαφία στην υπηρεσία της βιομηχανίας που αυτοπροβάλλονται ως επιστήμονες. Ο Δρ. *Árpád Pusztai* του ΗΒ εκδιώχθηκε από τη θέση του όταν τα αποτελέσματα της μελέτης που του είχε ανατεθεί από την Κυβέρνηση του ΗΒ έδειξαν ότι ο εγκέφαλος των ποντικών που είχαν χρησιμοποιηθεί για τη διατροφική του μελέτη είχε συρρικνωθεί, το πάγκρεας είχε μεγαλώσει και το ανοσοποιητικό σύστημα είχε καταρρεύσει.

Πιο πρόσφατα, μελέτη που δημοσιεύτηκε από το Δρα. Seralini στην επιστημονική εφημερίδα Food and Chemical Toxicology έδειξε ότι:

- Τα ποσοστά θνησιμότητας των ποντικιών που τρέφονταν με ΓΤ καλαμπόκι Roundup-Ready ήταν 2-5 φορές υψηλότερα από τα αντίστοιχα του δείγματος ελέγχου.
- Τα θηλυκά ποντίκια παρουσίαζαν απaráδεκτα υψηλή συχνότητα εμφάνισης όγκων στους μαστικούς αδένες (80% έως τη στιγμή του θανάτου τους).
- Τα αρσενικά ποντίκια έπασχαν από σημαντικά επίπεδα ηπατικής και νεφρικής ανεπάρκειας.
- Οι όγκοι ήταν τεράστιοι, ενώ πολλά από τα ζώα έφεραν 3 όγκους τη στιγμή του θανάτου τους.

Το Ανώτατο Δικαστήριο της Ινδίας συνέστησε Τεχνική Επιτροπή Εμπειρογνομών για να του υποδείξει τα κενά στην επιστημονική αξιολόγηση βιοασφάλειας Γενετικά Τροποποιημένων Οργανισμών. Η επιτροπή εισηγήθηκε μορατόριουμ στις εργαστηριακές δοκιμές όλων των καλλιεργειών ΓΤΟ με τοξίνη Bt, αξιολόγηση των ειδικών προβλημάτων των ανθεκτικών σε παρασιτοκτόνα καλλιεργειών και απαγόρευση όλων των δοκιμών καλλιεργειών ΓΤΟ για τις οποίες η Ινδία αποτελεί Κέντρο Ποικιλότητας. Οι καλλιέργειες αυτές είναι μεταξύ άλλων οι εξής:

- Δημητριακά και όσπρια: ρύζι, ρεβίθι, μπιζέλι, μαύρο φασόλι, ροβίτσα, ricebean, μαυρομάτικο φασόλι.
- Λαχανικά και βολβοί: μελιτζάνα, αγγούρι, ραπανάκι, κολοκάσι, γιαμ (κόνδυλος διοσκορέας).
- Φρούτα: μάνγκο, πορτοκάλι, μανταρίνι, κίτρο, ταμάρινθος.
- Σακχαρώδη, ελαιώδη και ινώδη φυτά: ζαχαροκάλαμο, κοκοφοίνικας, σουσάμι, κάρθαμο, βαμβακόδεντρο, βαμβάκι Ανατολής, ιούτη, κροταλάρια, κενάφ.
- Μπαχαρικά, τονωτικά, χρωστικές και διάφορα: κάνναβη, μαύρο πιπέρι, αραβικό κόμμα, σανδαλόξυλο, λουλάκι, δέντρο κανέλας, κρότων, μπαμπού.

Το έργο του Ανώτατου Δικαστηρίου είναι να διασφαλίζει τη

συνταγματικότητα των πράξεων της εκτελεστικής εξουσίας, της κυβέρνησης. Το λόμπι υπέρ των ΓΤΟ απεύθυνε επιστολή στον Πρωθυπουργό επιχειρώντας να ανατρέψει το έργο του Ανώτατου Δικαστηρίου και της Τεχνικής Επιτροπής του. Αυτό αποτελεί ανατροπή του συντάγματός μας.

Η Μόνιμη Κοινοβουλευτική Επιτροπή για τη Γεωργία έθεσε τον Αύγουστο προς συζήτηση από τη Λοκ Σάμπχα, τη βουλή της Ινδίας, έκθεση με τίτλο «Καλλιέργεια Γενετικά Τροποποιημένων Διατροφικών Καλλιεργειών – Προοπτικές και Αποτελέσματα». Κατά τη συνέντευξη τύπου για την έκθεση, ο πρόεδρος της επιτροπής κ. Basudeb Acharia δήλωσε ότι «Η επιτροπή έχει οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι εφόσον είναι έγκυρες οι ανησυχίες για τις ενδεχόμενες και πραγματικές επιπτώσεις ΓΤ καλλιεργειών στα τρόφιμα, τη γεωργία, την υγεία και το περιβάλλον μας, οι ΓΤ καλλιέργειες δεν αποτελούν σωστή λύση για τη χώρα μας». Και πάλι το λόμπι υπέρ των ΓΤΟ απεύθυνε επιστολή προς τον Πρωθυπουργό για την αναίρεση των συστάσεων της Κοινοβουλευτικής επιτροπής.

Εφόσον οι ΓΤΟ μπορούν να διαδοθούν μόνο μέσα από μονοπώλια σπόρων, μέσα από την κατάλυση της δημοκρατίας μας και της ακεραιότητας της επιστήμης και της γνώσης μας, καλύτερα για εμάς να μην υπάρχουν.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 13

---

## **Με αφορμή και πέρα από την ΕΡΤ**

**Γιώργος Παπαχριστοδούλου**

«Δεν θέλω ενημέρωση, τροφή και διασκέδαση –γουστάρω

ελευθερία»: με τον ουτοπικό αντι-πραγματισμό του Άσιμου πορευτήκαμε πολύ. Ως εδώ όμως· πρέπει να του δώσουμε και περιεχόμενο. Η ελευθερία εμπεριέχει –προϋποθέτει την ενημέρωση (για τα άλλα κατάλληλοι να μιλήσουν άλλοι). Όπως η δημοκρατία. Κι εκείνο που απειλείται ευθέως από τους χριστιανορθόδοξους φονταμενταλιστές που κυβερνούν κυβερνώμενοι από τα διεθνή κοράκια της ασύδοτης αγοράς, είναι η ίδια η δημοσίευση.

«Η δημοσίευσις είναι η ψυχή της δικαιοσύνης», υπενθυμίζει, άλλωστε, στην αίθουσα της (βραδυκίνητης) ΕΣΗΕΑ, η σχετική ρήση του Ελβετού δημοσιογράφου Μάγερ. Επιστροφή στα βασικά της δημοσιογραφίας, λοιπόν: ρεπορτάζ, έρευνα, δημοσίευση, επικοινωνία, συμμετοχή, πάθος για δημοκρατία, δικαιοσύνη, ελευθερία. Κορυφαίο εγχώριο παράδειγμα της παρεμπόδισης της δημοσίευσης η υπόθεση της λίστας Λαγκάρντ. Είχε προηγηθεί, από το 2010, η μιντιακή επικοινωνιακή διαχείριση για να προπαγανδιστεί η «αναγκαιότητα» προσφυγής στο μνημόνιο η οποία συνοδεύτηκε από χιλιάδες απολύσεις στη φούσκα του εξαρτημένου Τύπου, πολλές από τις οποίες αφορούσαν τους αρνητές, τους απείθαρχους του Τύπου. Ακολούθησε το αιφνίδιο (τρικομματικό) «μαύρο» στην ΕΡΤ. Σε κυβερνητικό επίπεδο επρόκειτο για κίνηση ενταγμένη στη στρατηγική της έντασης.

### **Επίθεση στη μνήμη**

Πρακτικά, ήταν κάτι περισσότερο από τις απολύσεις –ήταν μία βίαιη επίθεση στη συλλογική μνήμη μίας καθημαγμένης κοινωνίας. «Λαϊκοί βάρδοι» – Γεραμάνης, Μικρόφωνο στα γήπεδα, Πάνος Χρυσοστόμου, Μαργαρίτα Μυτιληναίου, Γιουκάκης – Μπαλτατζή, «Σινεμανία», «Μονόγραμμα», «Παρασκήνιο». Τυχαία θραύσματα μίας προσωπικής μνήμης που μεταμορφώνεται σε συλλογική, επειδή υπήρχε το δίκτυο και η δυνατότητα μετάδοσης σε κάθε γωνιά της χώρας και του πλανήτη. Αυτή η αίσθηση του κοινού αγαθού το οποίο στέρησε βίαια η κυβέρνηση συνένωσε χιλιάδες ανθρώπους σε όλη τη χώρα. Δεν είναι τα μνημόνια όπως αμήχανα μηρυκάζει η αριστερά – είναι η δημοκρατία και η ισότιμη πρόσβαση όλων στην πληροφορία σε συνδυασμό με τη δυνατότητα να εκφραστεί εκείνο που δεν χωρούσε στην υπόλοιπη μιντιακή αγορά επειδή δεν

πουλούσε. Αυτομάτως, η υπόθεση EPT, την οποία μαζί με τους εργαζόμενους κρατούν ανοιχτή και οι χιλιάδες αλληλέγγυοι που προσέφεραν γνώσεις για να διευρυνθεί το εγχείρημα (πχ. το «thepressproject»), άνοιξε τη συζήτηση για την επανάκτηση των κοινών, με την επικοινωνία και τη δικτύωση στη συγκεκριμένη περίπτωση να αποτελούν -εκτός από τρόπο, νόημα συγκρότησης του κοινού- απαραίτητους υλικούς όρους ύπαρξης μίας αυτοδιαχειριζόμενης, συμμετοχικής και κοινωνικά ελεγχόμενης ραδιοτηλεόρασης.

Όχι τυχαία, πέρα από τη χρονική συγκυρία εξυπηρέτησης των ιδιωτικών συμφερόντων με τον αποκλεισμό της EPT από τον διαγωνισμό για το ψηφιακό σήμα (τέλη Ιουνίου), η παγκοσμιοποιημένη εξουσία επιχειρεί να αναλάβει μονοπωλιακά τον έλεγχο των δικτύων ώστε να διασφαλίζει τα συμφέροντά της και παράλληλα να εξασφαλίζει πρόσβαση στις τοπικές αγορές. Απέναντι σε αυτήν την συγκεντροποίηση η οποία συνδυάζεται, σε τοπικό επίπεδο, με την κατάργηση και άλλων υπηρεσιών (πχ. ιατρεία, σχολεία, ταχυδρομεία, συγκοινωνίες, δημόσιες υπηρεσίες) ως ένα ακόμη πλήγμα του κεντρικού κράτους στην τοπικότητα, απαιτείται η αντίστροφη πορεία: κατάργηση του συγκεντρωτισμού του εθνικού δικτύου με αυτόνομα και αποκεντρωμένα περιφερειακά δίκτυα, αυτονομία των δικτύων από κράτος-κεφάλαιο, κοινωνικός έλεγχος από συνελεύσεις πολιτών, τοπική χρηματοδότηση.

## **EPT από τα κάτω**

Στήσιμο δηλαδή της EPT από τα κάτω, από τους από τα κάτω (τους αδύναμους, τους ευάλωτους), με τους από τα κάτω, με όρους άμεσης δημοκρατίας και αλληλέγγυας οικονομίας.

Είναι φανερό πως μία τέτοια πρόταση η οποία ήδη έχει τεθεί και συζητείται:

-Αφορά ευρύτερα τα κοινά αγαθά, δημόσια και φυσικά (ενέργεια, νερό, παιδεία, υγεία, πολιτισμός). Η πληροφόρηση και η πρόσβαση όλων στην πληροφορία είναι τέτοιο αγαθό. Για να

λειτουργεί η δημοκρατία. Στα Γιάννενα λ.χ. δύο συνεντεύξεις τύπου της Κίνησης πολιτών για την προστασία του ποταμού Αώου δόθηκαν στο στούντιο της κατειλημμένης ΕΡΑ. Στο Ηράκλειο, μουσικές βραδιές ανέδειξαν τον τοπικό πολιτισμό.

-Σχετίζεται με την αναθεώρηση της ασυδοσίας στις ραδιοτηλεοπτικές συχνότητες, τις μακροβιότερες...καταλήψεις της χώρας πλέον. Να περιέλθουν στις τοπικές κοινωνίες οι συχνότητες και να αποδοθούν ώστε να καλύψουν και να εκφράσουν κοινωνικές ανάγκες. Φανταστείτε τον κοινωνικό πλούτο που θα παραγόταν, εάν έβρισκαν χώρο στα FM οι δεκάδες ψηφιακές προσπάθειες αυτοδιαχειριζόμενων ραδιοφώνων. Συχνότητες για την κοινωνία, όχι την εξουσία.

-Απαιτεί τη συμμετοχή του καθενός και της καθεμιάς. Στη σημερινή εποχή της ψηφιακής ηγεμονίας οι άνθρωποι οι ίδιοι γίνονται τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Κάτι τέτοιο σχετίζεται με την οικοδόμηση ενός νέου μοντέλου επι-κοινωνίας. Στο πλαίσιο μίας κοινωνικής αλληλεπίδρασης πομπού-δέκτη. Όχι στο πλαίσιο της κυριαρχίας του δημοσιογράφου ως «ειδικού» επί της κοινωνίας και της πληροφόρησης, αλλά και ούτε στην πεπατημένη του «τι θέλει το κοινό». Τα τελευταία αφορούν είτε την κομματική δημοσιογραφία σοβιετικού τύπου είτε την κερδωά εκδοχή της διαμεσολάβησης της πληροφορίας.

-Δεν χρειάζεται καμία επιτροπή «σοφών» της δημοσιογραφίας που από τα πάνω θα δώσει λύση. Προλαβαίνουμε έτσι και την εξ αριστερών πιθανή εκδοχή μίας αυριανής κυβερνητικής απόφασης.

-Απαιτεί κοινωνική χρηματοδότηση ως απόφαση ενίσχυσης της συνεργατικής δημοσιογραφίας.

-Μπορεί και οφείλει να αξιοποιήσει την αξιολογη εμπειρία από συνεργατικές δομές όπως radiobubble, omnia tv κλπ. Εγχειρήματα συνεργατικά θα γεννηθούν κι άλλα στο χώρο των μίντια. Ο συνεργατισμός, χωρίς αξιακό περιεχόμενο, δεν αποτελεί πανάκεια. Και το Mega συνεργατικό μπορεί να γίνει άγριο. Αν μεταδίδει ίδιες ειδήσεις, θα μας αρέσει; Το κρίσιμο είναι η

κοινωνική διάχυση των συνεργατικών εγχειρημάτων. Όπως μάλιστα ανέφερε η Naomi Klein (συνέντευξη στο radiobubble) τα μίντια των από κάτω θα πρέπει να αντικαταστήσουν τα mainstream. Η εποχή των μεταξύ μας χόμπι, για τους φίλους και μόνο, έφυγε ανεπιστρεπτί.

-Απαιτεί κοινωνικούς κανόνες δημοσιογραφικής δεοντολογίας με παράλληλα κατάργηση του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης.

-Συνδυάζεται με μία διαδικασία μάθησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και του χειρισμού των μέσων (ηχοληψία, κάμερα, ίντερνετ κλπ.) με τη μετατροπή των εγχειρημάτων σε ανοιχτά σχολεία μεταβίβασης της γνώσης.

-Έχει ως απαραίτητη προϋπόθεση την κατοχύρωση του δημόσιου χαρακτήρα του ραδιοτηλεοπτικού ψηφιακού αρχείου το οποίο αρπάχτηκε από τους άθλιους της τρικομματικής. Ελεύθερη χρήση και πρόσβαση σε όλους. Το αρχείο είναι κομμάτι της συλλογικής κληρονομιάς.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 12

---

# Η Κοινή Χρήση ως Εναλλακτική στην Αγορά και το Κράτος

**David Bollier**

*Commons Strategies Group*

Καθώς το νεοφιλελεύθερο όραμα για την οικονομία και τη διακυβέρνηση αρχίζει να αμφισβητείται και σε αρκετά μέρη να καταρρέει, οι άνθρωποι αναζητούν πρακτικές εναλλακτικές. Είναι πλέον ξεκάθαρο ότι δεν πρόκειται να επιστρέψουμε στην «παλαιά κανονικότητα» – και είναι δεδομένο ότι διαφορετικά συστήματα

για την κάλυψη των αναγκών μας μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Στο παρόν άρθρο θα προσπαθήσω εν συντομία να αναφερθώ στη γοητευτική δυνατότητα που προσφέρει η κοινή χρήση – μία παλιά αλλά συνάμα επίκαιρη ιδέα η οποία επανανακαλύφθηκε ως παράδειγμα για την περιγραφή πώς θα μπορούσαμε να διαχειριστούμε τους εαυτούς μας, αλλά και τους διαθέσιμους πόρους μας.

Θα ήθελα να σημειώσω εκ των προτέρων ότι η έννοια των κοινόχρηστων αγαθών δεν αποτελεί ούτε μια ολοκληρωμένη ιδεολογία αλλά ούτε και μια δημοσιοχετίστικη ανασκευή της έννοιας του «δημοσίου συμφέροντος». Είναι ένα γενικό πλαίσιο διακυβέρνησης το οποίο έχει βαθιές ρίζες στην ανθρώπινη ιστορία ως ένα σύστημα αυτοτροφοδότησης με την ευρεία έννοια και αμοιβαίας υποστήριξης. Το ερώτημα της εποχής μας είναι αν μπορεί αυτή η ιδέα να χρησιμοποιηθεί εκ νέου για να καλύψει τις ανάγκες του σημερινού κόσμου. Πιστεύω ότι η απάντηση είναι ξεκάθαρα ΝΑΙ. Οι υποστηρικτές των κοινών αγαθών έχουν αποδείξει ότι αυτό είναι εφικτό ακόμα και στις δύσκολες και αντίξοες συνθήκες.

Κάποτε επισκέφτηκα το Erakulapally, ένα μικρό χωριό δύο ώρες δυτικά του Ιντεραπάντ στην Ινδία. Πρόκειται για μια αγροτική κοινότητα φτωχών γυναικών από την κατώτερη κοινωνική κάστα της χώρας –η οποία αποκαλείται dalit– και πρόκειται για ακτήμονες που δουλεύουν σε μεγάλα αγροκτήματα. Τα έσοδά τους επαρκούν για να έχουν ένα γεύμα την ημέρα. Όμως είχαν την ιδέα να ψάξουν και να ξαναχρησιμοποιήσουν σπόρους τους οποίους οι πρόγονοί τους χρησιμοποιούσαν για αιώνες – και μπορούσαν να αναπτυχθούν και να προσαρμοσθούν στο οικοσύστημα και στο κλίμα της Andhra Pradesh, αλλά είχαν πέσει σε αχρηστία λόγω της «πράσινης επανάστασης» τη δεκαετία του '60.

Με τον τρόπο αυτό, οι γυναίκες αναβίωσαν τις παραδοσιακές μεθόδους καλλιέργειας και ανάπτυξαν σημαντικές και θρεπτικές σοδιές. Το αποτέλεσμα ήταν να μην έχουν ανάγκη να εργάζονται για να επιζήσουν. Ούτε να χρειάζεται να αγοράζουν γενετικά τροποποιημένους σπόρους από τις αγροτοβιοτεχνολογικές

εταιρείες.

Είχαν τη δυνατότητα να καλλιεργήσουν το φαγητό τους μόνες τους και να χειραφετηθούν εκτός της οικονομίας της αγοράς, η οποία δεν πρόκειται να ικανοποιήσει τα συμφέροντά τους. Οι γυναίκες αυτού του χωριού επέτυχαν την ασφάλεια της τροφής τους χωρίς να εναποτίθενται σε εξωτερικούς ειδικούς, στην κυβέρνηση, στη μονοκαλλιέργεια, ούτε και στα συνθετικά λιπάσματα. Και αυτές ήταν γυναίκες dalit – οι φτωχότερες των φτωχών. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν 5.000 γυναίκες σε 75 χωριά στην ευρύτερη περιοχή του Andhra Pradesh οι οποίες έχουν υιοθετήσει αυτόν τον αυτοοργανωμένο τρόπο. Μοιράζονται σπόρους και συμβουλές γεωπονίας μεταξύ τους. Ακόμα έχουν φτάσει σε επίπεδο να φτιάχνουν δικά τους video για να μορφώσει ο ένας τον άλλον.

Αυτή είναι μόνο μία από τις πολλές ιστορίες που μπορούν να ειπωθούν για την κοινή χρήση – ένα μοντέλο το οποίο βρίσκει σημαντική ανάπτυξη καθώς η νεοφιλελεύθερη οικονομία και ο στενός συνεργάτης της, τα εθνικά κράτη, αυξάνουν τις απαιτήσεις πάνω στους ανθρώπους ενώ συνάμα τους προσφέρουν όλο και λιγότερα. Η ζωή μέσα από τη διαφορετικότητα και την ουσία αυτής εμπεριέχει ποικίλους τρόπους κοινών: καλλιέργειας ή ψαρέματος... ανανεώσιμων πηγών και διαχείρισης του νερού... αστικούς χώρους και κοινοτικούς θεσμούς... βικιπέδια, ελεύθερο λογισμικό, ανοικτές εκδόσεις... εναλλακτικά νομίσματα και εθελοντικές τράπεζες αίματος... και τέλος «συμμετοχική κατανάλωση» στη χρήση των αυτοκινήτων, των ποδηλάτων των εργαλείων, η κοινή χρήση αναπτύσσεται.

Στην πιο γενική οπτική, η κοινή χρήση αφορά τη συλλογική διαχείριση των πραγμάτων που κατέχουμε ως ανθρώπινα όντα. Σημαίνει τη διασφάλιση και προστασία τους στο διηνεκές, φροντίζοντας αυτά να περάσουν αναλλοίωτα στις επόμενες γενιές.

Το πραγματικό πρόβλημα δεν είναι ότι η συλλογική χρήση των κοινών αγαθών είναι ανέφικτη, αλλά ότι ο συμβατικός κόσμος αρνείται να το αναγνωρίσει. Παρόλο που βασικά κοινά αγαθά καλύπτουν τις καθημερινές ανάγκες περίπου 2 δισεκατομμυρίων

ανθρώπων στον κόσμο, δυο από τα πιο δημοφιλή οικονομικά εγχειρίδια των ΗΠΑ –από τους Samuelson & Nordhaus και Stiglitz & Walsh– στην κυριολεξία αγνοούν επιδεικτικά τα κοινά ως ένα βιώσιμο μοντέλο παροχής και φροντίδας. (Η κοινόχρηστη πρόσοδος, θα ήθελα να προσθέσω, δεν αφορά μόνο στη βασική επιβίωση αλλά και στις γενικότερες ανάγκες των νοικοκυριών σε αντίθεση με τη μεγέθυνση της αγοραίας συναλλαγής).

Οι δομές παροχής που στηρίζονται στην κοινή χρήση συνήθως είναι άορατες, κυρίως γιατί υπάρχουν εκτός του κράτους και της αγοράς – γι’ αυτό και δεν θεωρούνται ως πρακτικές και εφαρμόσιμες. Τα κοινόχρηστα αγαθά είναι επίσης άορατα ακριβώς γιατί δεν έχουν να κάνουν καθόλου με ιδιοκτησιακά δικαιώματα, με τις αγορές ή τη γεωπολιτική δύναμη. Παρόλα αυτά, ως τάση, τα κοινόχρηστα αγαθά αποτελούν μια ιδιαίτερα σημαντική μέθοδο να αντιμετωπισθούν οι ανάγκες των ανθρώπων με τρόπο που να είναι δίκαιος, αειφόρος και με σεβασμό προς τον πλανήτη. Χρησιμοποιούν άμεση δράση, εφευρετικότητα του «κάντο μόνος σου» για να ξεπερασθούν οι παθολογίες της ελεύθερης αγοράς.

Πιστεύω ότι η πρόκληση των καιρών μας είναι να εστιάσουμε στην αναγκαιότητα των κοινόχρηστων αγαθών – και στη συνέχεια να βρούμε νέους τρόπους να τα υποστηρίξουμε αλλά και να τα προστατεύσουμε, ειδικά τώρα που οι δυνάμεις της αγοράς συνειδητοποιούν ότι το παράδειγμα των κοινόχρηστων αγαθών όχι απλά την «ανταγωνίζεται» αλλά ότι την προσπερνά αυτοθεσμίζοντας μια άλλη σχέση.

## **1. Τα κοινόχρηστα αγαθά ως παράδειγμα**

Ως βασική συνθήκη, τα κοινόχρηστα αγαθά αποτελούν έναν κώδικα ηθικής – έναν τρόπο του να είσαι άνθρωπος ο οποίος πηγαίνει πολύ πιο πέρα από τον άνθρωπο του οικονομισμού, αυτό το ιδιοτελές, ορθολογιστικό, ιδανικό της μεγιστοποίησης της αξίας χρήσης της ανθρώπινης ύπαρξης το οποίο οι οικονομολόγοι και οι πολιτικοί λένε πως είμαστε. Τα κοινόχρηστα αγαθά θεωρούν ότι οι άνθρωποι είναι πολύ πιο πολύπλοκοι και συνεργατικοί και ένα ποιοτικότερο σύνολο της ανθρώπινης συμπεριφοράς μπορεί να

σχεδιασθεί μέσα στους θεσμούς μας. Τα κοινόχρηστα αγαθά υποστηρίζουν ότι υπάρχει ένας σημαντικός ρόλος στην αυτοδιεύθυνση, η οποία όχι μόνο προκαλεί αλλά και συμπληρώνει υποκαθιστώντας την τυπική θεσμική διακυβέρνηση.

Όποιος ακούσει τους περισσότερους οικονομολόγους να μιλάνε για τα κοινόχρηστα αγαθά, αναφέρονται σαν αν είναι τραγωδία. Το κλασικό παράδειγμα που επικαλούνται είναι: Εάν υπάρχει ένα κοινό βοσκοτόπι στο οποίο αρκετοί βοσκοί μπορούν να βοσκούν το κοπάδι τους, κανένα τους δεν θα έχει ένα λογικό κίνητρο λελογισμένης ανάπτυξης – με αποτέλεσμα να βάζουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο κοπάδι με στόχο το προσωπικό τους κέρδος. Συμπέρασμα ότι το βοσκοτόπι θα εξαντληθεί και θα καταστραφεί: μία «τραγωδία»

Αυτό το δόγμα έχει επικρατήσει στον κοινό νου αλλά και στους οικονομολόγους από το 1968, όταν ο βιολόγος Garret Hardin έγραψε το περίφημο άρθρο με τίτλο «Η τραγωδία των κοινών». Ισχυρίστηκε ότι ο μόνος τρόπος να αποτρέψουμε την «τραγωδία» είναι μέσα από το καθεστώς των ιδιωτικών ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων και των αγορών. Τα ιδιωτικά ιδιοκτησιακά δικαιώματα συνεπώς θεωρούνται ως τα μόνα τα οποία μπορούν να δημιουργήσουν το αίσθημα υπευθυνότητας.

Το μόνο πρόβλημα είναι ότι βασικά ο Hardin δεν περιέγραφε την κοινόχρηστη χρήση. Περιέγραψε στην ουσία ένα σενάριο στο οποίο δεν υπήρχαν σύνορα στο συγκεκριμένο λιβάδι, ούτε κανόνες διαχείρισής του και καμία κοινότητα χρηστών αυτού. Αλλά αυτό δεν αποτελεί κοινόχρηστη χρήση. Αντίθετα αυτό είναι ένα ασύδοτο καθεστώς χρήσης ελεύθερο προς όλους. Η κοινή χρήση έχει σύνορα, κανόνες, έλεγχο της χρήσης, τιμωρία των καταπατητών και των τζαμπατζήδων και κοινωνικές θεσμίσεις. Η κοινή χρήση απαιτεί ότι υπάρχει μια κοινότητα η οποία θέλει να διαχειρισθεί και να γίνει ο θεματοφύλακας του συγκεκριμένου πόρου. Αυτή η παρερμηνεία του Hardin έχει καρφωθεί στην κοινή αντίληψη και έχει ως αποτέλεσμα να θεωρείται τις τελευταίες δυο γενιές η μέθοδος της κοινής χρήσης ως αποτυχημένο παράδειγμα διαχείρισης.

Η καθηγήτρια Elinor Ostrom του Πανεπιστημίου της Ιντιάνα –απεβίωσε το 2012– η οποία κέρδισε το βραβείο Νόμπελ στα οικονομικά για την καριέρα της, έδειξε ότι η κοινή χρήση είναι εξολοκλήρου πρακτικά εφαρμόσιμη και αειφόρα. Της πήρε αρκετά χρόνια επίπονη έρευνας πεδίου και καινοτόμου θεωρίας, αλλά στο σημαντικό βιβλίο της του 1990 *Governing the Commons* (Διαχειρίζοντας τα Κοινά) η Ostrom προσδιόρισε κάποιες βασικές αρχές για την επιτυχημένη κοινή χρήση. Αυτή και αρκετοί συνάδελφοί της κατέδειξαν εκατοντάδες παραδείγματα εμπειρικών μελετών στα οποία οι άνθρωποι κατάφεραν με επιτυχία να διαχειριστούν τη γη, το νερό, το δάσος και την αλιεία μέσω της κοινής χρήσης.

Εν τω μεταξύ, για πάνω από δέκα χρόνια, ένα δυναμικό κίνημα για την κοινή χρήση έχει εμφανιστεί διεθνώς. Εξαπλώνεται αλλά είναι πολύ χαλαρά οργανωμένο και προσπαθεί να δημοσιοποιήσει την εφικτότητα των κοινών χρήσεων ως εναλλακτική μορφή. Είναι επίσης προσηλωμένο να αναπτύξει τη ρητορική για την κοινή χρήση ούτως ώστε οι απανταχού υποστηρικτές της κοινόχρηστης χρήσης να αρχίσουν να προβάλλουν τη δική τους ατζέντα και τον πολιτικό λόγο. Το κίνημα για την κοινή χρήση δεν είναι συνεπώς μια ιδεολογία, αλλά ένα σύνολο κοινωνικών πρακτικών οι οποίες βρίσκουν εντός του κινήματος έναν «κοινόχρηστο» χώρο έκφρασης και ανταλλαγής απόψεων. Η έννοια της κοινής χρήσης δεν έχει μόνο δικαιώματα και δεν στέκεται μόνο σε αυτά αλλά έχει και υποχρεώσεις τις οποίες πρέπει να λάβει κανείς υπόψη του σοβαρά.

## **2. Τα οικονομικά και η κοινή χρήση**

Θα ήθελα να επισημάνω αρχικά ότι η κοινή χρήση δεν αποτελεί από μόνη της πόρο. Είναι πόρος στο βαθμό που μια συλλογική κοινότητα καθώς και οι κοινωνικές αξίες αυτής, οι κανόνες και οι νόρμες συντελούν στη διαχείριση αυτού του πόρου. Είναι ένα ολοκληρωμένο – ενιαίο πακέτο. Μπορείτε να το αποκαλέσετε ως Κοινωνικο-οικονομικο-βιοφυσικό πακέτο – όπως ένα ψάρι σε μια λιμνούλα και η υδρόβια χλωρίδα: Όλα είναι μαζί.

Ίσως αυτή να είναι και η εξήγηση που τα συμβατικά οικονομικά αδυνατούν να κατανοήσουν την έννοια της κοινόχρηστης χρήσης. Δεν μπορούν να αντιληφθούν πως η κοινότητα μπορεί να γίνει το πλαίσιο αναφοράς. Η κοινόχρηστη χρήση προσβλέπει στο σύνολο και θεωρεί το άτομο και τη συλλογικότητα ως κάτι συμβιωτικό και αλληλοϋποστηριζόμενο.

Στη βάση των κοινών βρίσκεται η *προσωπική εμπειρία και η ταυτότητα*. Οι υποστηρικτές των κοινών αγαπούν και χρειάζονται τους πόρους τους, ή τουλάχιστον εξαρτιούνται από αυτούς – γι' αυτό έχουν σημαντικά κίνητρα να δράσουν ως συνεπείς φροντιστές και υπερασπιστές αυτών. Έχουν συναισθηματικούς και υποκειμενικούς δεσμούς με αυτούς του «πόρους» που φροντίζουν και χρησιμοποιούν μαζί με τους υπόλοιπους συντρόφους τους. Αναπτύσσουν σχέσεις και τυπικά και έθιμα τα οποία αποτελούν μέρος αυτής της κουλτούρας.

Ίσως γι' αυτό η κοινή χρήση είναι τόσο ανατρεπτική: Ζητάει από εμάς να διασκεδάσουμε έναν πλουσιότερο ορισμό της αξίας από αυτόν της αγοράς. Τα οικονομικά όπως κατανοούνται με τον παραδοσιακό τρόπο εστιάζουν στην «κατασκευή πλούτου» και στην



«ελαχιστοποίηση της σπάνης». Στην ουσία όμως η οικονομία ενδιαφέρεται μόνο για τον πλούτο στον οποίο υπάρχει εμφανής η αξία αυτού, ενισχύοντας τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα και φυσικά με ό,τι μπορεί να συναλλαχτεί στην αγορά. Υποτίθεται ότι όσο περισσότερο από αυτόν τον πλούτο δημιουργούμε, τόσο περισσότερο χαρούμενοι γινόμαστε.

Το βασικό πρόβλημα με αυτήν την κυρίαρχη οικονομική αφήγηση είναι ότι δεν έχει κάτι να πει για οτιδήποτε άλλο δεν παράγει υπεραξία. Για παράδειγμα, πόσο αποτιμάται η αξία της γήινης ατμόσφαιρας; Το ανθρώπινο γονιδίωμα; Ο υδροφόρος ορίζοντας; Η κληρονομιά της επιστημονικής γνώσης και κουλτούρας; Τα πάρκα και οι ανοικτοί χώροι; Το internet; Οι γειτονιές μας; Οι

σχέσεις μας με τη φύση αλλά και με τους άλλους;

### 3. Περιφράξεις και κοινή χρήση

Μου έρχεται στον νου αυτό που αποκαλώ ως *τραγωδία της αγοράς*, που συχνά αποκαλείται ως αγοραία περίφραξη. Κατά μήκος των αιώνων, αλλά κυρίως τον 19<sup>ο</sup> αιώνα, η αγγλική αριστοκρατία σε συνεργασία με το κοινοβούλιο ιδιωτικοποίησε τα κοινά της Αγγλίας. Τα κοινά διαλύθηκαν σε επιμέρους μικρότερα μέρη και ιδιωτικοποιήθηκαν. Η περίφραξη ήταν ο τρόπος ώστε οι γαιοκτήμονες να βγάλουν περισσότερα χρήματα και να αυξήσουν την πολιτική και οικονομική τους επιρροή.

Το μη αναγνωρίσιμο σκάνδαλο των καιρών μας είναι η μεγάλης έκτασης ιδιωτικοποίηση και η κατάχρηση δεκάδων πόρων οι οποίοι συλλογικά μας ανήκουν. Σήμερα το κίνημα των περιφράξεων των δημόσιων χώρων είναι μια επανάληψη του αγγλικού παρελθόντος. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: Οι διεθνείς επενδυτές και οι εθνικές κυβερνήσεις αγοράζουν σε μαζική κλίμακα φάρμες και δάση στην Αφρική, Ασία και στη Λατινική Αμερική σε εξωφρενικά χαμηλές τιμές. Άνθρωποι που είχαν μεγαλώσει και καλλιεργούσαν για γενιές εκδιώκονται από τη γη τους, με στόχο οι μεγάλες πολυεθνικές να τα υφαρπάξουν. Ο βασικός στόχος είναι να διασφαλιστεί το γεωπολιτικό πλεονέκτημα, να πουλήσουν τρόφιμα στις παγκόσμιες αγορές ή απλά να κερδοσκοπήσουν.

Μπορείτε να φανταστείτε τι συμβαίνει στα εκατομμύρια των ανθρώπων που ξαφνικά δεν μπορούν να επιβιώσουν γιατί η κοινόχρηστη περιοχή τους περιφράχτηκε; Γίνονται χαρακτήρες νουβέλας του Κάρολου Ντίκενς. Αναγκάζονται να έρθουν στις πόλεις για να επιζήσουν και καταλήγουν να γίνουν ζητιάνοι, αλκοολικοί και μισθωτοί σκλάβοι. Τα νέα αναφέρουν για επιδρομές Σομαλών πειρατών, αλλά σπάνια σχολιάζουν ότι οι περισσότεροι από αυτούς κάποτε ήταν ψαράδες πριν οι ξένες αλιευτικές εταιρείες καταστρέψουν τον ιχθυοπαραγωγικό τους πλούτο.

Οι αγορές ανέκαθεν αντιμετώπιζαν τη φύση ως κάτι το οποίο δεν

έχει ζωή ή αξιοπρέπεια σε σημείο ανησυχητικό. Οι εταιρείες βιοτεχνολογίας και τα πανεπιστήμια κατέχουν το ένα πέμπτο των ανθρωπίνων γονιδιωμάτων. Η εταιρεία βιοτεχνολογίας Myriad Genetics του Salt Lake διεκδικεί μια πατέντα για το «ευπαθές γονίδιο του καρκίνου του στήθους» το οποίο εγγυάται το μονοπώλιο ελέγχου πάνω στον συγκεκριμένο τύπο ερευνών και αποθαρρύνει τους επιστήμονες από την έρευνα για τις γενετικές βάσεις του καρκίνου του στήθους.

Οι περιφράξεις ακολουθούν το ίδιο πλαίσιο: Η Monsanto χρησιμοποιεί γενετικά τροποποιημένους σπόρους με στόχο την αντικατάσταση των φυσικών σπόρων. Η Microsoft έχει χρησιμοποιήσει τα Windows για να απαξιώσουν και να περιορίσουν την χρήση άλλων λειτουργικών συστημάτων. Και τέλος οι πολυεθνικές εταιρείες εμφιάλωσης έχουν αντικαταστήσει με το εμφιαλωμένο νερό το νερό της δημόσιας ύδρευσης.

Σήμερα σχεδόν τα πάντα μπορούν να ιδιωτικοποιηθούν και να γίνουν εμπόρευμα. Οι μαθηματικοί αλγόριθμοι μπορούν πλέον να αποτελούν ιδιοκτησία εφόσον εμπεριέχονται σε προγράμματα software και να θεωρούνται εμπορικό συστατικό. Τα McDonald's διεκδικούν ως εμπορική ονομασία το πρόθεμα «Mc» ώστε πλέον δεν μπορεί κανείς να ονομάσει το restaurant του ως McSushi ή McVegan ή ένα ξενοδοχείο ως McSleep.

Προσπάθησα πολύ σύντομα να αναφερθώ σχετικά με τις περιφράξεις οι οποίες λαμβάνουν χώρα σήμερα, και η μακρά λίστα περιλαμβάνει: την ατμόσφαιρα, τους ωκεανούς, τα γονίδια, τη δημόσια έρευνα, τους δημόσιους χώρους στις πόλεις, τους δημόσιους αυτοκινητόδρομους και τα αεροδρόμια τα οποία εκχωρούνται και γίνονται ιδιωτική περιουσία, τα εσωτερικά ύδατα και πολλά άλλα ακόμα.

Η αγοραία περίφραξη αφορά την απαλλοτρίωση. Είναι μια διαδικασία κατά την οποία οι δυνατοί μετατρέπουν έναν κοινοτικό πόρο σε ένα εμπορευματικό προϊόν το οποίο μπορεί να έρθει στην ιδιωτική κατοχή και να πουληθεί εντός της αγοράς. Η περίφραξη επιθετικά αφαιρεί κοινούς πόρους από το πλαίσιο της

εντοπιότητας για να το κάνει ένα αγοραίο αντικείμενο για ιδιωτική κερδοφορία.

Οι περιφράξεις διαλύουν τις κοινωνικές σχέσεις και τις πολιτισμικές παραδόσεις καθώς χάνεται το αίσθημα της κοινότητας που προϋπήρχε. Απαιτούν και επιβάλλουν τον ακραίο ατομικισμό, τη μετατροπή των πολιτών σε καταναλωτές και διευρύνουν την κοινωνική ανισότητα. Το χρήμα γίνεται ο μοχλός για την κοινωνική καταξίωση και συμμετοχή σε αυτού του τύπου τις κοινωνίες. Η διαδικασία αυτή γενικά αποκαλείται ως «ανάπτυξη».

## **4. Η αξιακή πρόταση της κοινόχρηστης χρήσης**

Εφόσον η αγορά και το κράτος αποτελούν μηχανές περίφραξης, τότε τι μπορούμε να κάνουμε; Πιστεύω ότι θα πρέπει να ξεκινήσουμε αναγνωρίζοντας την αξιακή πρόταση της κοινόχρηστης χρήσης και μετά να δημιουργήσουμε νέα συστήματα –νομικά, τεχνολογικά, κοινωνικά– για να προστατεύσουμε την ακεραιότητά της.

Μπορούμε να πάρουμε κατευθύνσεις από την εμπειρία των Άγγλων υποστηρικτών των κοινών. Συνήθιζαν να «προασπίζουν τα όρια» κάθε χρόνο. Ήταν ένα κοινοτικός περίπατος γύρω από την περίμετρο των κοινών για να προσδιορισθούν αν υπάρχουν καταπατήσεις και περιφράξεις, τις οποίες και κατέστρεφαν. Η προάσπισή τους ήταν μια κοινοτική γιορτή –μια σύναξη με αιτία– η οποία βοηθούσε τους συμμετέχοντες στα κοινά να διατηρήσουν την ακεραιότητα των κοινών πόρων και τις κοινωνικές τους σχέσεις.

Πιστεύω ότι είναι μια στρατηγική και συνάμα παράδοση την οποία χρειάζεται να αναβιώσουμε. Παρόλα αυτά, υπάρχουν ακόμα μερικά μοντέρνα πεδία για την «προάσπιση των ορίων», όπως για παράδειγμα η Γενική Άδεια Δημόσιας Χρήσης (GPL) για το ελεύθερο λογισμικό, το οποίο διασφαλίζει τα όρια της κοινής παραγωγής του λογισμικού κώδικα. Παραμένει διαθέσιμο προς

όλους. Σε ένα άλλο αλλά διαφορετικό και πιο περιορισμένο εύρος, το ίδιο ισχύει και για τις άδειες Creative Commons. Η γενική οδηγία είναι: «Αυτό που δημιουργήθηκε μέσα στα κοινά πρέπει να παραμένει μέσα στα κοινά – εκτός αν η κοινότητα αποφασίσει κάτι το διαφορετικό».

Η κοινόχρηστη χρήση μάς δίνει ένα λεξιλόγιο για να ονειρευτούμε ένα διαφορετικό μέλλον. Μας επιτρέπει να αναπτύξουμε μια πλουσιότερη ποιοτικά αφήγηση σχετικά με την αξία από αυτή που επιβάλλεται από τη νεοφιλελεύθερη οικονομία και πολιτική. Μας βοηθάει να κάνουμε αυτό που η αγορά/κράτος δεν μπορούν – να διατηρήσουμε τα σημαντικά μέρη της φύσης, της κουλτούρας και της κοινότητας αναλλοτρίωτα και να καλλιεργήσουμε μια ηθική αυτάρκειας.

Τα κοινά μάς βοηθάνε να καταλάβουμε ότι είμαστε πολύ πιο πλούσιοι από όσο νομίζουμε. Απλά ο κοινός μας πλούτος δεν είναι ούτε ένα ιδιωτικό αγαθό ούτε τα χρήματα. Είναι ο *κοινωνικός πλούτος που δημιουργούμε* και βρίσκεται εντός των διακριτών κοινοτικών ενδιαφερόντων που λειτουργούν ως φροντιστές αυτού του πλούτου. Συνεπώς αυτός ο πλούτος δεν μπορεί ούτε να αγορασθεί ούτε να πωληθεί σαν ένα προϊόν. Επιπρόσθετα, αυτός ο πλούτος θα εξαφανιστεί εκτός αν η ακεραιότητα των κοινών προστατεύεται και παραμένει παραγωγική.

Τελικά τα κοινά μάς επιτρέπουν να σχεδιάσουμε ένα δικαιότερο, πιο διαρκές όραμα για την ανθρώπινη ανάπτυξη από αυτό που προτείνει η αγορά και το κράτος. Επιτρέψτε μου να αναφέρω μερικά παραδείγματα.

Ο Rajendra Singh, ιδρυτής της Young India Association, βοήθησε στην αποκατάσταση αρκετών ποταμών στο Rajasthan που είχαν στερέψει από την υπεράντληση. Χρησιμοποιώντας κάποια σχεδόν ξεχασμένη αυτόχθονη ινδική γνώση σχετικά με την υδρολογία και τα μικρά φράγματα –και πείθοντας την κοινότητα να αντιμετωπίσει τα εσωτερικά ύδατα και τους ποταμούς σαν ιερούς πόρους που ανήκουν στην κοινοτική φροντίδα και αφορούν όλους– πέντε ξεραμένοι ποταμοί αποκαταστάθηκαν και τα υπόγεια ύδατα

ανέβηκαν περίπου έξι μέτρα – χωρίς την συμμετοχή ειδικών ή της κυβέρνησης. Οι άνθρωποι που είχαν εγκαταλείψει την περιοχή επέστρεψαν πίσω για να καλλιεργήσουν και να δουλέψουν ξανά.

Οι αστικοί κήποι αποτελούν ένα αναπτυσσόμενο μοντέλο κοινόχρηστης χρήσης σε αρκετές πόλεις, καθώς και οι συνεργατικοί χώροι και οι προσπάθειες συστέγασης. Η καινοτομία του «συμμετοχικού προϋπολογισμού», η οποία ξεκίνησε από την πόλη του Πόρτο Αλέγκρε στην Βραζιλία, υιοθετήθηκε από αρκετές πόλεις. Ο δήμαρχος του Σαν Φρανσίσκο διόρισε μια επιτροπή για τη «συμμετοχική οικονομία» για να διερευνήσει τις δυνατότητες της συμμετοχικής κατανάλωσης.

Ίσως το πιο δυναμικό παράδειγμα είναι το internet, το οποίο εμπεριέχει έναν κολοσσιαίων διαστάσεων αριθμό εγχειρημάτων κοινόχρηστης χρήσης. Η παροχή ενός συστήματος χαμηλού κόστους για την κοινωνική επικοινωνία σε παγκόσμιο επίπεδο επιτρέπει τη δημιουργία ψηφιακών κοινοτήτων για να μειώσουν τα υπερβολικά λειτουργικά κόστη που σχετίζονται με τις συμβατικές αγορές. Κοινότητες εμπιστοσύνης και αμοιβαιότητας μπορούν να δημιουργήσουν αξία πολύ πιο αποτελεσματικά και αποδοτικά σε σχέση με τις παραδοσιακές αγορές που απαιτούν αρκετά επίπεδα ακριβών λειτουργικών (γραφειοκρατία, δικηγόρους, στρατολόγους, marketing, κ.ο.κ.).

Ο καθηγητής νομικών του Harvard Yochai Benkler αποκαλεί αυτό το φαινόμενο ως «κοινόχρηστη βάση ομήλικης παραγωγής». Με αυτό εννοεί συστήματα τα οποία είναι συνεργατικά, μη ιδιοκτησιακά και τα οποία βασίζονται στην «διαμερισμένη κατανομή πόρων και προσόδων μεταξύ ευρέως διανεμημένων, χαλαρά δομημένων ατόμων που συνεργάζονται μεταξύ τους».

Η κοινωνικά παραγόμενη αξία αν και πάντοτε υπήρχε, δεν ήταν πολιτισμικά ορατή πολλές φορές ή τόσο καλά οργανωμένη. Η συμβατικά οικονομική θεωρία δεν την «βλέπει» διότι σε αυτή δεν υπάρχουν οι αγοραίες τιμές. Αλλά η κοινόχρηστη χρήση αναδεικνύει ότι δεν χρειάζονται αγορές ή κυβερνήσεις για να δημιουργηθεί το οτιδήποτε το οποίο έχει σημαντική αξία. Η

κοινόχρηστη χρήση είναι στην ουσία μια τελείως διαφορετική πρόταση αξίας, η οποία είναι επικεντρωμένη στην παραγωγή του αόρατου, κοινωνικά ενταγμένου κοινόχρηστου πλούτου.

Αυτή είναι μια πολύ σημαντική καινοτομία – όχι μια μοδάτη τεχνολογική ή προϊόντική, αλλά κοινωνιο-οικονομικής διοικητικής υφής και παγκοσμιότητας. Ένας νεο-παλιός τρόπος παραγωγής της αξίας.

Το βεστιάριο της κοινόχρηστης χρήσης είναι πλέον τόσο μεγάλο και πολύμορφο και στο οποίο ήδη υπάρχουν εξειδικευμένοι κοινόχρηστοι τομείς για τη γνώση, την κουλτούρα και τη δημιουργικότητα. Ας σκεφτούμε τα εκατομμύρια των δεδομένων στη βικιπέδια σε πάνω από 285 γλώσσες. Τα πάνω από 8.000 ανοικτής πρόσβασης ακαδημαϊκά δελτία τα οποία υπερτερούν έναντι των ακριβών εμπορικών εκδόσεων. Το κίνημα των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων το οποίο ξεκίνησε από το M.I.T. Τα εκατοντάδες εκατομμύρια διαδικτυακών κειμένων, video και μουσικών έργων τα οποία χρησιμοποιούν άδειες Creative Commons για να διευκολύνουν τη διανομή. Η μεγάλη ελεύθερη και ανοικτή πρόσβαση στο λογισμικό, μια κοινότητα που είναι η βάση για ποικίλο και πλούσιο μέρος πέραν του συμβατικού εμπορικού.

Η κοινόχρηστη χρήση των φυσικών πόρων μπορεί εξίσου να είναι το ίδιο παραγωγική, παρόλο που σχετίζεται με δεδομένους και όχι ανεξάντλητους πόρους. Υπάρχουν όλων των ειδών επιτυχημένες προσπάθειες κοινόχρηστης χρήσης για τη διαχείριση των αλιευμάτων των δασών και άρδευσης. Για παράδειγμα, τα *acequias* νερού στο Νέο Μεξικό, ή τα *ejidos* στο Μεξικό. Η γη των αυτοχθόνων Αμερικάνων και η ιερή σχέση τους με τη φύση.

Η κοινόχρηστη χρήση αποτελεί τρανό παράδειγμα των αστικών κήπων, του κινήματος αργοφαγείας, της κοινοτικά υποστηριζόμενης αγροτοκαλλιέργειας και του κινήματος Transition Town ανάμεσα στα άλλα.

Αυτές οι οργανωτικές δομές γενούν μια διαφορετική αξία μεταξύ τους. Οι δομές βασικών βιοτικών πόρων δρουν διαφορετικά από

τις ψηφιακές. Οι αυτοαποκαλούμενες οικονομίες του δώρου, όπως οι τράπεζες αίματος, οι ακαδημαϊκοί κύκλοι και Couchsurfing διαφέρουν από τους κοινοτικούς κήπους και τις δημόσιες πλατείες.

Αυτό που όλες οι εκφάνσεις της κοινόχρηστης χρήσης έχουν ως κάτι σταθερό ανάμεσά τους είναι η δυνατότητα να διαχειρίζονται κοινούς πόρους με τη συμμετοχή και τον συνυπολογισμό. Ανασκευάζουν τον κοινωνικό ιστό με τέτοιον τρόπο, και πιστεύω ότι κάτι ανάλογο ούτε η αγορά ούτε το κράτος είναι ικανά να πράξουν. Η κοινόχρηστη χρήση έχει θεραπευτική λογική.

Φαντάζει θεμιτό κάποιος να θέλει να αγνοεί όλες αυτές τις εστίες καινοτομίας ως μικρές και περιθωριακές – στην ουσία είναι τοπικά μοντέλα που αρχίζουν να εξαπλώνονται και να ομοσπονδοποιούνται. Αναπτύσσονται σε ευρεία κλίμακα ανάλογα με τον τύπο των πόρων και της κοινωνικής συνεργασίας που είναι εφικτή.

Σαν ένα σύστημα διακυβέρνησης, τα κοινά προσφέρουν πολλές κριτικές δυνατότητες οι οποίες λείπουν από το νεοφιλελεύθερο κράτος και το αγοραίο σύστημα. Αυτές περιλαμβάνουν τη δυνατότητα:

- Να ενδυναμώνουν τον κόσμο να πάρει στα χέρια του τους πόρους που χρειάζεται.
- Να βάζουν και να πιέζουν για βιώσιμα όρια στις αγορές.
- Να εσωτερικεύουν όσες «εξωγενείς» αναγκαιότητες χρειάζονται σε σχέση με αυτό που οι αγορές επιβάλλουν.
- Να διακηρύττουν ότι συγκεκριμένοι πόροι θα πρέπει να παραμείνουν αναλλοτρίωτοι από την αγορά.
- Να μειώσουν την ανισότητα και την ανασφάλεια.
- Να επανακτήσουν τη σχέση ανάμεσα στη φύση και στους ανθρώπους.
- Να παρέχουν ένα νέο πλαίσιο «ανάπτυξης».

Δεν θα παραλείψω να αναφέρω ότι τα κοινά δεν αποτελούν πανάκεια. Τέτοιες προσπάθειες συνήθως αποτυγχάνουν λόγω κακής

ηγεσίας ή ακατάλληλης οργανωτικής δομής. Υπάρχουν αρκετές διαφωνίες και διαμάχες ανάμεσα στους συμμετέχοντες. Ακόμα μαθαίνουμε πώς να θεωρητικοποιούμε τον τρόπο διακυβέρνησης των κοινών και πώς να τον υποστηρίξουμε, ειδικά σε μεγάλη κλίμακα. Τα κοινά ίσως να αποτελούν τη μαγική σφαίρα που μας επιτρέπει να αποδράσουμε από τις παθογένειες των ανθρώπινων θεσμών, της εξουσίας και της ιστορίας.

Ανεξάρτητα πάντως τα κοινά προσφέρουν ένα ελπιδοφόρο μονοπάτι γιατί δίνουν στους συμμετέχοντες τη δυνατότητα μιας μετρήσιμης αυτονομίας και ελέγχου πάνω στις ζωές και τους πόρους. Βοηθάνε στην απαγκίστρωσή τους από τις ανθυγιεινές εξαρτήσεις των ευμετάβλητων και ληστρικών αγορών. Δίνουν τη δυνατότητα μεγαλύτερης αυτάρκειας, ασφάλειας και επιτρέπουν την απόδραση από αναξιοπρεπείς αγοραίες – φιλάνθρωπες πρακτικές.

## **5. Η κοινόχρηστη χρήση ως διεθνές κίνημα**

Θα τελειώσω σημειώνοντας ότι υπάρχει ένα διεθνές κίνημα που τώρα ανθίζει και θεωρεί την κοινόχρηστη χρήση ως ένα όραμα και ένα πλαίσιο για την αναδιάρθρωση της πολιτικής κουλτούρας και της καθημερινής ζωής. Αρκετό από αυτό βρίσκεται στην Ευρώπη –Ιταλία και Γερμανία είναι δυο χώρες με πολύ έντονο ενδιαφέρον για τα κοινά αγαθά– αλλά το κίνημα συσπειρώνει αρκετό κόσμο και στον παγκόσμιο νότο. Αυτό περιλαμβάνει και τα κινήματα των αυτοχθόνων, τους ακτήμονες αγρότες του Via Campesino, το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ και εκπροσώπους από τον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Στην Βολιβία ξαναγράφτηκε το σύνταγμα ώστε να δώσει στη Μητέρα Φύση σαφή νομικά δικαιώματα αντιπροσώπευσης στο δικαστήριο και ο πρόεδρος Έβο Μοράλες καλεί τα Ηνωμένα Έθνη να δημιουργήσουν μια συνθήκη με αντίστοιχο περιεχόμενο. Η Βραζιλία είναι το πρώτο έθνος με «ελεύθερη κουλτούρα». Υπάρχει επίσης ένας αυξανόμενος αριθμός «διεθνικών φυλών» από ανθρώπους που συμμετέχουν στα κοινά και μοιράζονται την ίδια προσήλωση στη συμμετοχή, την ένταξη, τη δικαιοσύνη, την καινοτομία που ξεκινά από τη βάση και που εξίσου λογοδοτούν. Αυτές οι ομάδες

περιλαμβάνουν:

- Το κίνημα Αλληλέγγυας Οικονομίας
- Το κίνημα Transition Town
- Ακτιβιστές εναλλακτικής παγκοσμιοποίησης
- Ακτιβιστές για το νερό
- Το κίνημα των ακτημόνων εργατών / Via Campesino
- Το ελεύθερο λογισμικό
- Τους χρήστες του Creative Commons
- Τους βικιπέδιανς
- Τις εκδόσεις ανοικτής πρόσβασης
- Το κίνημα των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων
- Τα κόμματα των πειρατών
- Το κίνημα Occupy

Σε καμία περίπτωση οι ομάδες αυτές δεν αποτελούν ένα συνεπές ενωμένο μέτωπο. Είναι υπερβολικά εκλεκτικές. Αλλά δείχνουν ένα μεγάλο βαθμό ενεργητικότητας και καινοτομίας και αρχίζουν να τα βρίσκουν μεταξύ τους. Αυτή η πρώιμη ομοσπονδία προσπαθειών δείχνει την αρχή ενός παγκόσμιου κινήματος, ενός χαλαρού οργανωμένου κινήματος των κινήματων.

Πιστεύω ότι τα κοινά θα γίνουν το εστιακό πεδίο για όλη αυτήν την ενέργεια γιατί προσφέρουν αρκετά πλεονεκτήματα.

Πρώτον, η κοινόχρηστη χρήση ως μέθοδος δεν είναι κάτι το άκαμπτο, ούτε ολοκληρωτική ιδεολογία αλλά περισσότερο μια *κοσμοθεωρία και ευαισθησία* με οικουμενικό πνεύμα και ανάλυση. Είναι ανοικτή και προσβάσιμη σε διαφορετικές κουλτούρες και κοινωνίες.

Δεύτερον, η κοινόχρηστη χρήση έχει μια *σεβάσμια νόμιμη ιστορία* η οποία πηγαίνει πίσω μέχρι τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και τη Μάγκνα Κάρτα ενώ αποτελεί συνοδευτικό της Κάρτας του Φόρεστ. Η ιστορία αυτή αποτελεί πηγή εκπαίδευσης, αξιοπιστίας και μοντέλο για νομική καινοτομία στο σήμερα.

Τρίτον, τα κοινά αποτελούν ένα *σοβαρό διανοητικό πλαίσιο και μια συζήτηση* που μας επιτρέπει να κριτικάρουμε την κουλτούρα

της αγοράς και να ισχυροποιήσουμε την συνεργασία και την κοινότητα.

Τέταρτον, τα κοινά περιλαμβάνουν ένα πλούσιο εύρος επιτυχημένων λειτουργικών μοντέλων για τον εφοδιασμό και την ενδυνάμωση όσων ανταγωνίζονται την Αγορά και το Κράτος.

Και τέλος, τα κοινά μας προσκαλούν να βγάλουμε όλη μας την φαντασία και την ανθρωπιά μας για να λύσουμε τα σημαντικά κοινωνικά προβλήματα, μας ζητάνε να είμαστε κάτι παραπάνω από καταναλωτές και ψηφοφόροι, να γίνουμε ενεργά συμμετέχοντες στην οικοδόμηση ενός νέου κόσμου.

Σε αυτό το γενικότερο ξεκαθάρισμα, η κοινόχρηστη χρήση προσφέρει έναν πολύ δυναμικό τρόπο να αναστοχαστούμε την διακυβέρνηση, τα οικονομικά και την πολιτική σε μια εποχή που η υπάρχουσα τάξη έχει εξουθενωθεί. Τα κοινά προσφέρουν έναν τρόπο να ανανεώσουμε τη δημοκρατική πρακτική σε μια εποχή όπου οι πολιτικοί θεσμοί είναι δυσλειτουργικοί, διεφθαρμένοι, αντιδρούν στην αλλαγή ή είναι και τα τρία μαζί. Τα κοινά διαμηνύουν ότι οι κοινωνίες μπορούν να μοχλεύσουν τη συνεργασία και τις δράσεις από τη βάση για την επίλυση των προβλημάτων, να καταδείξουν νέες εκδοχές διακυβέρνησης πέρα ή με δημιουργική συνεργασία με την αντιπροσωπευτική δημοκρατία.

Όταν η θεωρία χρειάζεται να συνδεθεί με την πρακτική γνωρίζουμε ότι κάτι δυνατό συμβαίνει. Σε μια στιγμή που οι παλιές δομές και αφηγήσεις απλά δεν δουλεύουν, τα κοινά μάς δίνουν έναν λόγο να ελπίζουμε. Και χρειαζόμαστε πάρα πολύ κάποια αξιόπιστα μονοπάτια για να πάμε μπροστά.

Ο **David Bollier** είναι συγγραφέας και ακτιβιστής και ασχολείται κυρίως με την κοινόχρηστη χρήση για πάνω από 10 χρόνια. Τα πιο πρόσφατα έργα του είναι το «Governance» (με τον Burns H. Weston) και το «The Wealth of the Commons». Για επικοινωνία μαζί του μπορείτε να ανατρέξετε στο [Bollier.org](http://Bollier.org).